

בית נועם

דו"ח הערכה מסכם

ניהול ההערכה:

נעמה בר-און ודר' מירי לוי-רוזליס

הערכה וכתיבת הדו"ח:

חגית הרטף

נעמה בר און

השתתפו בבצוע ההערכה:

הגר אלפי

אלינוער קלר

רחל רייקין

אודי הוכברג

ראשי פרקים

תקציר

מבוא

- א. רקע תיאורטי בנושא הטיפול באלימות גברים
- ב. תיאור על 'בית-נועם'
- ג. תאור מסגרת ההערכה

ממצאים

פרק 1: דרכי הפעולה של 'בית-נועם'

- 1.1 פעולות יידוע והכרות עם 'בית-נועם'
- 1.2 המערך האירגוני בתוכו פועל בית-נועם- עבודת הועדות
- 1.3 המבנה הפנימי של פעילות הבית
- 1.4 תפקידי הצוות המקצועי ב'בית-נועם'

פרק 2: מיפוי נתונים

- 2.1 הפניות, גברים שהתקבלו וגורמים מפנים
- 2.2 מידע על הגורמים המפנים
- 2.3 פרופיל הגברים שהתקבלו
- 2.4 מאפייני הנושרים/עוזבים

פרק 3: מה עשה 'בית-נועם' לגברים - פרספקטיבות מרובות

- 3.1 שינויים בדפוס ובתפיסת האלימות
- 3.2 תפיסת האלימות כפנימית ואישית
- 3.3 שינויים התנהגותיים
- 3.4 שינויים בתפיסת תפקידו של 'בית-נועם'

3.5 שינויים במסגרת המשפחתית

פרק 4: הרובד המקצועי ואופי הטיפול ב'בית-נועם'

- 4.1 הרציונאל הטיפולי והתפתחותו
- 4.2 הקבוצות הטיפוליות הפועלות ב'בית-נועם'
- 4.3 הערכת גורמים שונים את הטיפול בבית

פרק 5: הקשרים בין 'בית-נועם' לקהילה

- 5.1 שלב 1. הכרות 'בית-נועם' לקהילה
- 5.2 שלב 2. התחזקות הקשרים עם הקהילה
- 5.3 שלב 3. הגדרת צרכים להמשך טיפול בקהילה

סיכום והמלצות

נספחים:

- נספח 1: מיפוי פעילויות צוות ההערכה
  - נספח 2: אחוז ההפניות של גורמים שונים ל'בית-נועם'
  - נספח 3: פרופיל הגברים שהתקבלו ל'בית-נועם'
  - נספח 4: גברים שלא סיימו טיפול ב'בית-נועם'
  - נספח 5: הסיבות להגעה ל'בית-נועם' בעיני הגברים
- שאלון לדיירים בתחילת שהות
- שאלון לדיירים בתום שהות

תקציר

'בית-נועם' הוא תכנית ניסיונית שאושרה כמפעל מיוחד ע"י המוסד לביטוח לאומי במימון משותף של המוסד לביטוח לאומי ומשרד העבודה והרווחה, מתוך יוזמה של עמותת 'נועם' למניעת אלימות במשפחה.

'בית-נועם' הוא ניסיון ליצור מסגרת טיפולית קבוצתית ואינטגרטיבית, אשר תתן מענה לרובד הקשה יחסית של גברים אלימים. זוהי מסגרת בה חיים הגברים תקופה של ארבעה חודשים. בתקופה זו הגברים גרים ב'בית-נועם', ומטופלים בו, אך בשעות הבוקר יוצאים לעבודה. הטיפול מורכב מטיפול קבוצתי (חמש קבוצות בשבוע לכל מטופל), טיפול אישי וסיוע אל מול הגורמים הקולטים בקהילה.

הנתונים מלמדים כי עד סוף שנת 1999, הגיעו ל'בית-נועם' 390 הפניות של גברים, מגורמים מפנים שונים מכל איזורי הארץ. רק 22% מכלל הפניות אלו הובילו לבסוף לקבלת גברים ל'בית-נועם, השאר נדחו עקב אי התאמות שונות (שימוש בסמים, עבריינות, מחלות נפש, התנגדות לתנאי המקום). בבית טופלו 65 גברים, 14 גברים נוספים התקבלו ונשרו בשל חוסר התאמה או לחץ מבני המשפחה.

הערכת התוכנית היתה הערכה מעצבת ומסכמת, היא התייחסה לכל המימדים הכרוכים בהפעלת 'בית-נועם': הרובד האירגוני והבין-אירגוני, הרובד הטיפולי, והרובד המקצועי. נתונים מנציגים רבים הקשורים בהפעלת הבית (מובילים, מטפלים בבית, מטפלים בקהילה, גברים, נשים, נציגי החוק) נאספו באמצעות מגוון כלים: ראיונות פתוחים ופתוחים למחצה, תצפיות עומק ושאלונים הכוללים שאלות סגורות ופתוחות.

ניתוח של ממצאים שונים (דוחי שרות המבחן, דוחי נשים בראיונות עומק ודיווחים של עובדים סוציאליים בקהילה) מלמד כי יש הלימה גבוהה, עם הבדלים קטנים, בין הדיווחים של הגורמים השונים ובכללם הגברים עצמם.

הניתוח מלמד כי בעקבות הטיפול ב'בית-נועם' פסקה כמעט לחלוטין האלימות הפיזית של הגברים עם זאת, קיימים עדיין ביטויים של אלימות מילולית.

המטפלים המקצועיים בקהילה חשים שיש סיכוי גבוה שרוב הגברים יצליחו לשמר את אי החזרה לאלימות אם יתקיימו התנאים של טיפול מתאים בקהילה. הנשים ואנשי המקצוע מדווחים כי הגברים רגועים יותר בעקבות הטיפול וכי התקשורת עמם טובה יותר. יש עדויות כי הטיפול ב'בית-נועם' משפיע לטובה על התנהגויות תוקפניות של הגברים מחוץ למשפחה (נהיגה, עבודה).

נמצא כי הטיפול מלמד את הגברים לזהות את הכעסים ולשלוט בהם וכן לייחס את האלימות יותר לעצמם ופחות לגורמים חיצוניים להם. ייחוס כזה מתקשר עם לקיחת אחריות על השליטה באלימות. האלמנט הבולט אותו חשים הגברים שהצליחו לשנות בעקבות השהות בבית הוא מודעות להתנהגות (כפי שנבדק בשאלה פתוחה).

בניתוח המצומצם שנערך נמצא כי כמחצית מהגברים נשארו נשואים וכמחציתם התגרשו, אך הרוב המכריע של הקשרים בשתי הקבוצות שופר מאד והוא טוב דיו (או מנותק ללא הטרדות

בחלק ממקרי הגירושין), במיוחד צוין השיפור שחל אצל רבים מהנשואים והגרושים בקשר עם הילדים.

נמצא כי המודל הטיפולי המתקיים בבית נועם משתנה ומתעצב במהלך העבודה. נראה כי הקבוצות הטיפוליות תורמות במיוחד לגברים. בהתאם לכך, הרוב המכריע של הנשואים מרוצים מהטיפול שעברו הגברים בבית-נועם ומדגישים את האפקט החיובי שהיה לו על הגבר.

המשך טיפול: מטפלי בית-נועם, המטפלים בקהילה, הגברים והנשים מדווחים על המשך טיפול כחיוני לשימור ושיפור השליטה באלימות. ציפיות הנשים להמשך טיפול הן בשני תחומים: שינוי בתפישה ובעמדות כלפי נשים, ותקשורת אחרת עמן ו- (2) התמודדות עם תפקיד האב והקשר עם הילדים. הגברים שסיימו את הטיפול מעויינינים בטיפול המשך ב'בית-נועם', אם כי לא תמיד מתמידים בו, ופחות מעויינינים בטיפול המשך בקהילה. קשה להם להסתגל לטיפולים אלה בשל ההבדל הדרמטי שבין הטיפול בקהילה לטיפול ב'בית-נועם' (מבחינת רמת האינטנסיביות ורמת ההיכרות). הגברים מדווחים על רצון לטיפול המשך, במיוחד בתחום של זוגיות, רבים גם מגיעים לטיפול המשך, כשהם נתמכים בהמשך קשר כלשהו עם 'בית-נועם', אך הם אינם מתמידים בטיפולים אלה, במיוחד כשהם עוסקים בזוגיות.

מבוא

א. רקע תיאורטי בנושא הטיפול באלימות גברים

בשנות השבעים החל נושא האלימות במשפחה בכלל, ואלימות הגבר כלפי בת זוגו בפרט, לחדור לתודעת הציבור (Walker, 1984). התפתחות זו באה לידי ביטוי בישראל, עם פתיחתו של המקלט הראשון לנשים מוכות, בחיפה, בנובמבר 1977.

אלימות גבר כלפי בת זוגו הוגדרה באופנים שונים. Straus et al (1981) הגדירו אלימות כ"מעשה המבוצע מתוך כוונה או נתפס כבעל כוונה של פגיעה באדם אחר". הגדרה זו כוללת שתי קטגוריות: 1. הכאה פיזית במטרה לגרום נזק או כאב פיזי לבת הזוג (כולל פעילות מינית כפויה). 2. אלימות פסיכולוגית המתייחסת לאיומים מילוליים, השפלה ושימוש לרעה בסביבה (כגון השלכת חפצים על הקיר).

ההערכות ביחס לשיעור המשפחות בהן קיימת אלימות כלפי האישה מגוונות ביותר. שיעורי האלימות המדווחים נעים בין 5% ל- 16% מהזוגות (לוי, 1992). סקר שנערך לאחרונה בארה"ב מצא כי אחת מכל תשע נשים אשר מגיעות לחדר מיון פונות כתוצאה מאלימות במשפחה (Alpert et al, 1997). אין מידע מדויק על הקף התופעה בישראל. לפי הערכה זהירה, 10% מהנשים הנשואות בישראל מוכות, מהן 7% באופן קבוע ושיטתי. אולם, יש לזכור, כי רוב הנשים נמנעות מלהתלונן על מצבן ולכן סביר להניח, כי הנתונים הקיימים אינם משקפים את היקפה המלא של התופעה (פליסר, 1995).

חשוב לציין, כי אף לא אחד מבני המשפחה נמלט מהנזק הנגרם כאשר בעל מכה את אשתו. הקורבן העיקרי הוא האישה המותקפת אולם גם הילדים מהווים קורבן וגם התוקף מביא נזק על עצמו. בהתחשב בעלייה של האלימות בחברה ובתדירות בה נשים מוכות, הפך הצורך בפיתוח תוכניות שמטרתן העיקרית היא הפסקת האלימות לנחוץ ביותר ולהכרחי (Pressman & Sheps, 1994).

התיאוריה הפסיכו דינמית, תיאורית הלמידה החברתית ותיאוריות רבות אחרות ניסו להתמודד עם שאלת מקורה של האלימות בכלל, ושל האלימות במשפחה בפרט, ומתוכן נגזרו גם דרכי ההתמודדות עם הבעיה. למרות שלרוב ההתייחסות לבעיה זו היא ברמת המיקרו, הגישה הפמיניסטית מתייחסת לתופעה ברמת המאקרו ומצביעה על המבנה החברתי הפטריאכלי כגורם מהותי לאלימות גברים כלפי נשים (Walker, 1984).

נראה, כי בכוחן של התיאוריות השונות להסביר רק אספקטים מסוימים של התופעה, אך לא את כולה. כפי שעולה מן הספרות, אלימות גברים כלפי בנות זוגן היא תוצר של גורמים מגוונים ורב ממדיים והדרך להתמודדות עם התופעה חייבת להתייחס לאספקטים השונים שלה. סיכום של המחקרים השונים בתחום, מעלה מספר מאפיינים מרכזיים של הגבר המכה ושל היחסים שלו עם בת זוגו: הממצא החזק ביותר הנזכר בספרות הוא החשיפה לאלימות במהלך הילדות, הן בתור עד לאלימות בין ההורים והן בתור ילד מוכה. במחקרים רבים נמצא, כי מבין הגברים המכים, מעל ל- 75% היו קורבנות או עדים לאלימות במשפחה (Walker, 1986). מאפיינים אחרים של גברים מכים הם עמדות סטריאוטיפיות ביחס לנישואין ותפקיד האישה, מאפיינים פסיכולוגיים כגון הערכה עצמית נמוכה, צורך גבוה בשליטה, נטייה להאשים אחרים, רכושנות וקנאה פתולוגית,

ונטייה לצריכת אלכוהול מוגברת (לוי, 1992), יחד עם העדר מערכות תמיכה ומיומנויות חברתיות לקויות (Walker, 1995).

מגוון המאפיינים וגורמי הסיכון שנמצאו הוביל למסקנה, כי לא ניתן להתייחס לגברים מכים כקבוצה הומוגנית. בהתאמה, נערכו ניסיונות לזהות קטגוריות שונות של גברים מכים עפ"י ממדים שונים כגון חומרת האלימות, כלליות האלימות או רמת הפסיכופתולוגיה של המכה (Walker, 1995). הראייה הדיפרנציאלית של תופעת הגברים המכים הובילה לניסיון להתאים בין סוג הטיפול לבין מאפייניו של הגבר המכה. למשל, Saunders (1996) מצא, כי גברים מכים אשר סווגו כבעלי אישיות תלותית הפיקו יותר מטיפול פסיכו-דינמי לעומת גברים מכים בעלי תכונות אנטיסוציאליות אשר הפיקו יותר מטיפול קוגניטיבי-התנהגותי. מסקנת המחקר היא, כי טיפול יעיל מחייב התייחסות הוליסטית אשר תתמודד עם התופעה ברמות שונות ותספק תגובה הולמת להטרונגיות של גברים מכים. גישה זו הובילה לירידה בפופולריות של תוכניות פסיכו-חינוכיות קצרות מועד לטיפול בגברים מכים, אשר יעילותן לא הוכחה. תוכניות אלו עוסקות ישירות בכעסו של הגבר האלים כמו גם בתפיסות שלו המספקות לו היתר לאלימות. כיום, תוכניות אלו עוברות הרחבה וכוללות תוספות כגון מרכיבים דינמיים וקוגניטיביים-התנהגותיים (Walker, 1995). הצורך בהרחבה זו מוסבר ע"י Pressman & Sheps (1994) הטוענים, כי מרבית תוכניות הטיפול הקיימות אינן מצליחות להביא לידי אינטגרציה את ההיסטוריה הטראומטית של הגבר המכה ואת ההקשר התרבותי-חברתי שבו הוא פועל בשל היישום של תיאוריה יחידה בטיפול. הם מציעים מודל לטיפול המבוסס על אינטגרציה של תיאוריות שונות המיושמות לרוב בנפרד.

בראש ובראשונה, המודל של Pressman & Sheps מתבסס על טיפול קבוצתי. היתרונות בטיפול קבוצתי הם רבים. מנקודת המבט של תיאוריית הלמידה החברתית, הקבוצה מספקת לגבר קבוצת 'שווים' אשר מתמודדים כמו הגבר, ואשר מאפשרים למידה של דרכי התמודדות שונות. זאת בניגוד למודל של מטפל יחיד המכוון את התנהגותו של המטופל, הבדל זה מהווה יתרון בעיקר כאשר לגבר יש קושי עם דמויות סמכותיות. מנקודת מבט פסיכודינמית, השייכות לקבוצה אמפטיית רחבה מעודדת חשיפה אישית ובניית אמון בזולת. בנוסף, הקבוצה מעודדת רה-סוציאליזציה של קודים גבריים מסורתיים ומגבירה את היכולת לדון ברגשות ולחלוק אותם עם אחרים.

המודל הקבוצתי המוצע משלב בטיפול אלמנטים מהתיאוריה הקוגניטיבית, הפסיכו דינמית והפמיניסטית. טכניקות קוגניטיביות-התנהגותיות נמצאו כיעילות בהגברת שליטה עצמית ומיושמות בעקביות בטיפול בגברים מכים (Edleson & Tolman, 1992). בעזרתן, הגבר לומד לזהות את הסימנים המקדימים לאירוע אלים ומפתח אסטרטגיות לשליטה עצמית במטרה להכחיד את התגובה התוקפנית. Pressman & Sheps (1994) טוענים, כי למרות שהטיפול הקוגניטיבי-התנהגותי מסייע לגברים לזהות כיצד הם מפרשים באופן שלילי את התנהגות בת הזוג, הוא אינו מאפשר לגבר לזהות את ה'טריגרים' האמוצינאליים שבהתנהגות בת הזוג, אשר לרוב קשורים לזיכרונות ילדות קשים ולתחושות של חוסר ערך ודחייה. לכן, המודל שלהם כולל שימוש גם בגישה פסיכודינמית המדגישה תובנה. התובנה מסייעת לגבר להפוך למודע יותר לאופן שבו הוא מושפע מחוויות בעברו, ומסייעת לו לקשר בין האלימות שבילדותו לבין אישיותו ותפקודו הנוכחי כאיש משפחה.

מעקב אחר תוכנית טיפול אינטגרטיבית זו מצא, כי כאשר גברים נשארו בתוכנית בין 12 ל- 24 חודשים, גם הם וגם בנות זוגם דיווחו על הצלחתה של תוכנית זו בהפחתת התנהגות תוקפנית. בנוסף, נראה, כי טיפול קבוצתי זה סייע להגברת היעילות של טיפול זוגי, אשר נערך במקביל או בהמשך לטיפול הקבוצתי. המודל האינטגרטיבי מהווה פריצת דרך בתחום הטיפול בגברים מכים, אך יש צורך במחקר נוסף ובבניית תוכניות טיפול אינטגרטיביות נוספות, על מנת להעריך את יעילותו.

בית-נועם הוא ניסיון ליצור מסגרת טיפולית קבוצתית ואינטגרטיבית, אשר תתן מענה לרובד הקשה יחסית של גברים אלימים, ביניהם גברים שאלימותם נובעת מאישות תלותית וכאלה שאלימותם נובעת מאישיות אנטיסוציאלית.

ב. תיאור 'בית-נועם'

'בית-נועם' הוא תכנית ניסיונית שאושרה כמפעל מיוחד ע"י המוסד לביטוח לאומי במימון משותף של המוסד לביטוח לאומי ומשרד העבודה והרווחה, מתוך יוזמה של עמותת 'נועם' למניעת אלימות במשפחה.

המטרות של 'בית-נועם', כפי שהן מוצגות במסמך של עמותת 'נועם', הן: "לספק לגברים מורחקי בית מסגרת טיפולית-לימודית, לשם הפסקת התנהגותם האלימה, ולרכישת דפוסי התנהגות שיכשירו אותם לחזרה לביתם ולמשפחתם. דפוסי התנהגות חדשים שיאפשרו את שלמות המשפחה ויבטיחו את התפתחותם התקינה של ילדי המשפחה שהיו בעבר חשופים או עדים להתנהגות אלימה".

הרציונאל לטיפול בגברים אלימים ב'בית-נועם' יוצא מההנחה כי האלימות היא בעיה אישית של הגבר האלים והוא האחראי הבלעדי לה, ולא כאל סימפטום של הדינמיקה הזוגית. גברים אלימים מתאפיינים בהתנהגות המכוונת על-ידי מוקד שליטה חיצוני, השלכת עולמו הפנימי על בת-זוגו והאשמתה באלימות שלו. לאור מאפיינים אלו, ההתייחסות לגבר האלים ב'בית-נועם' היא כאל אדם שיש לו בעיה במישור ההתנהגותי, הקוגניטיבי והריגשי. כלומר, האלימות הינה תוצר של גורם אינטגרטיבי, הכולל גורמים שונים המשפיעים עליו. לכן הטיפול המוצע ב'בית-נועם' הוא מודל טיפולי אינטגרטיבי-כוללני.

'בית-נועם' הוא בית מגורים גדול, בפרבר שקט, שהותאם למגורי 12 גברים, 2-3 גברים בכל חדר. הגברים חיים ב'בית-נועם', יוצאים ממנו בבוקר לעבודה וחוזרים אליו עם ערב. בשעות אחר הצהריים והערב הם נמצאים במסגרת קבוצתית שבה מתקיימים הטיפולים השונים. הגברים מנהלים את החיים בבית במשותף כאשר בנוסף על הטיפול הקבוצתי היום יומי, בכל יום מתקיימת ארוחת ערב משותפת המנוהלת על ידי הדיירים.

במסגרת 'בית-נועם' ניתן טיפול קוגניטיבי התנהגותי המשולב עם מידה מסוימת של טיפול דינאמי. טיפול זה משלב עבודה בחברה של "שווים" והוא מתקיים באופן אינטנסיבי מאד, ובתדירות פגישות גבוהה מאד. כל יום מתקיימת פגישת טיפול קבוצתית, פעם בשבוע טיפול פרטני, כמו גם מסגרת חברתית מכילה. בנוסף על כל אלה מקיים הבית קשרים עם גורמים מטפלים מפנים וקולטים בקהילה ומקיים קבוצת בוגרים.

ג. תאור מסגרת ההערכה

רציונאל ההערכה

מתוך הפרק המתאר את הפרוייקט ניתן ללמוד כי פרוייקט 'בית-נועם' הוא פרוייקט מורכב המשלב אספקטים מגוונים החשובים לפעולת ההערכה. הפרוייקט הוא פרוייקט טיפולי במהותו, המחייב טיפול מורכב ומשולב: אישי, קבוצתי, ומערכתי. המערך הטיפולי התפתח והתעצב בתהליך העבודה. בצד האספקטים הטיפוליים קיימים בבית-נועם אספקטים ארגוניים משמעותיים: הקמת ויצירת ארגון וקשר עם מערכות ארגוניות אחרות – לשכות משרד העבודה והרווחה, מרכזים למניעת אלימות, שרות המבחן, בתי-המשפט ועוד. בית-נועם לא יכול להתקיים ללא מערכות אלה.

מהות הפרוייקט ושאלות ההערכה, מכתיבות עבודה בו-זמנית על שתי רמות של הערכה: מאקרו ומיקרו. ברמת המאקרו מדובר בהבנת התהליכים המערכתיים שמקדמים או מעכבים את עבודת הפרוייקט והשפעות מערכתיות של הפרוייקט ועל הפרוייקט (כנגזר ממטרות ההערכה). יחד עם זה, ולצורך הבנה טובה יותר של המערכת, יש צורך להבין דברים בהקשרם. כלומר, להתבונן בתהליכי מיקרו ובחלקי מערכות. חשוב לראות את הסך הכל שקיים במערכת, משקלו ואיכותו, מה מטפח ומה מגביל או חוסם את השגת מטרות הפרוייקט. מטרות ההערכה, שאלת ההערכה והצורך לעבוד בשתי הרמות, מחייבים הערכה בשיטה אקלקטית, מותאמת לשאלה המוערכת ומבוססת על פי טיב העניין על מערכי מחקר ניסויים ודמויי ניסוי כמו גם על גישות סמיוטיות (Tucker & Dempsey, 1991), קונסטרוקטיביסטיות (Guba & Lincoln, 1989), אתנוגרפיות (Goetz & LeCompte, 1984) ועל מתודולוגיות מחקר כמותיות.

הערכת 'בית-נועם' משלבת בין הערכה מעצבת והערכה מסכמת, ובין הערכת תהליך והערכת תוצר. להלן נפרט את המרכיבים השונים של תפיסת ההערכה: הערכה רפלקטיבית ומעצבת – שמקדמת תהליכי למידה של בעלי העניין בפרוייקט, ולוקחת על עצמה אחריות לעיצוב הפרוייקט. ומסכמת – שמתבוננת על כל התהליך עם סופו. תפישת העבודה המלווה את צוות ההערכה היא של שילוב בין הערכת תהליך – מה קורה, איך ולמה, להערכת תוצר – אפקטיביות ותוצרים. ההערכה, לפי תפישה מורכבת זו, צריכה לתת מענה משמעותי לשאלות שמתעוררות במהלך העבודה והיישום של הפרוייקט ולסייע באופן אקטיבי בבניית תהליך עבודה משמעותי. עבודת ההערכה מכוונת לאיסוף, ניתוח, המשגה (משותפת עם חברי ועדת ההיגוי) והבנה מה קורה בפרוייקט. הבנה טובה של מה שקורה בפרוייקט מחייבת גישה רב מימדית ומורכבת. להלן נפרט שניים מן הבסיסים המקצועיים הנגזרים מתוך תפיסת ההערכה ועליהם היתה מושתת עבודת ההערכה בפרוייקט:

א. שותפות בלמידה ארגונית

כאמור, תפקיד מרכזי שהוקצה לצוות הערכה היה סיוע בהבניית הידע הארגוני. צוות הערכה התבקש לסייע בהבניית הקטגוריות לאיסוף המידע, ובזיהוי מימדים טיפוליים. המימדים אותם

זיהה הצוות והשאלות החדשות שהועלו הובאו לדיון בפורום ועדת ההיגוי ובפורמים מקצועיים אחרים. כל תהליכי החקירה והלמידה נערכו בשותפות עם הצוותים המקצועיים השונים שליוו את הבית.

ב. חקירה בשלבים וביטוייה בדוחי הערכה

צוות ההערכה לקח על עצמו לחקור שאלות ונושאים שונים לפי מטרות שהוגדרו מראש ולפי צרכים שעלו מן השטח תוך כדי פעילות (ראה סעיף שאלות הערכה). הנושאים השונים נחקרו ופורסמו בהתאם לשלב בו היו נחוצים. ראה פרוט מפורט של נושאים ודו"חות בנספח מס' 1. ראה פרוט מושאים בסעיף שבהמשך. להלן דוגמאות לנושאים:

- הערכות והתארגנות להקמת 'בית-נועם'
- הטיפול בבוגרי בית-נועם, בבית ומחוצה לו
- מה קורה לנשות הגברים שמקבלים טיפול ב'בית-נועם'

שאלות ההערכה והרציונאל העומד בבסיסן:

חלק משאלות ההערכה היו ידועות מראש והן נגזרו מתוכנית 'בית-נועם' ומהשיבות המקדימות של ועדת ההיגוי. שאלות אחרות עלו תוך כדי העבודה בפועל. גם הן נוספו למניין שאלות ההערכה.

השאלות הן:

- האם יש לטיפול ב'בית-נועם' תרומות לגברים האלימים – השאלה הראשונה היא כמובן האם בעקבות הטיפול יש ירידה באלימות, האם בכל תחומי האלימות (פיזית, מילולית, אחרת) או רק באלימות הפיזית, האם השינוי מחזיק מעמד לאורך זמן והאם יש לטיפול ב'בית-נועם' תרומות גם בהיבטים אחרים. בלשון ההצעה להקמת הבית: "להביא לרכישת דפוסי התנהגות שיכשירו את הגברים לחזרה הביתה" (למשל, למידה של חיים בצוותא, שיתופיות, יכולת המללה של רגשות ומחשבות).
- מהם ההיבטים של פעילות 'בית-נועם', מה תומך בהצלחת התוכנית ומה מפריע – הקמת הבית והפעלתו היתה כרוכה במטלות תוך ובין ארגוניות שונות. כמו כן היא היתה כרוכה בהחלטות מקצועיות ומקצועיות-למחצה. צוות ההערכה עקב אחרי כל אלה.
- מהו הדפוס הטיפולי המתפתח ב'בית-נועם' ועד כמה הנחות היסוד שהנחו את הקמתו אכן מתקיימות – הערכת ההיבטים הכוללים של החיים בבית משותף, ושל גורמי טיפול שונים. את הקמתו של 'בית-נועם' ליוו הנחות יסוד שונות ביחס לאלימות ולטיפול בה. ההערכה בחנה את העבודה לאור הנחות אלו ואת המשמעויות הנגזרות ממנה.
- מהי מידת שיתוף הפעולה של 'בית-נועם' עם גורמי חוץ בנושא האלימות – 'בית נועם' אינו "אי בודד". הוא תלוי בהפניות מתאימות מגורמים מטפלים ומענישים בקהילה, הוא זקוק למקום להפנות אליו את הגברים שסיימו את הטיפול, לצורך מעקב והמשך טיפול, ולמקום שיתמוך בנשים בשעה שהגברים עוברים טיפול. בתהליך ההערכה שאלנו עד כמה 'בית-נועם'

משכיל ליצור לעצמו סביבה כזו, מהם המכשולים והאם יש או אין שיתוף של משרד העבודה והרווחה לצורך הכללת בית-נועם במערך הטיפול בגברים אלימים.

- מהי אפקטיביות הטיפול לאורך זמן – עם התקדמות הפרוייקט הראו ממצאי ההערכה מהשנתיים הראשונות לפעילותו של 'בית-נועם' על אפקטיביות טיפולית משמעותית במהלך הטיפול ובתקופה המיידית שלאחריו. עלה הצורך לבחון את אפקטיביות הטיפול בטווח זמן רחוק מספיק מתום השהיה בבית-נועם.

- האם יש טיפול המשך בגברים שמסיימים טיפול – זיהוי סוגיות והערכת ההתערבות – שאלה זו מורכבת יותר להערכה שכן טיפול ההמשך מתקיים רק בחלקו המצומצם ב'בית-נועם', וברובו בקהילה. הוא דורש שיתוף פעולה בין 'בית-נועם' והקהילה והבנה של הגורמים המקצועיים בקהילה את המורכבות הטיפולית שעבר הגבר ב'בית-נועם'.

בשנה השניה לפעילותו של בית-נועם החלה לבלוט בעיית החזרה של הגברים אל הקהילה, ובמיוחד עלה הצורך בטיפול המשך לגברים, טפול שייקח בחשבון את התהליך שעברו ב'בית-נועם'. בשיתוף גורמים רבים נעשתה פעילות משמעותית לשיפור הבעיות הכרוכות בכך. ללא מנגנוני חזרה לקהילה אין ערך לטיפול שעובר הגבר ב'בית-נועם'. ההערכה בחנה את הטיפול בקבוצות הבוגרים ובמקביל שאלה האם אכן חל שיפור באופן הקליטה בקהילה ואת האפקטיביות של פעילויות אלה. בוצע זיהוי של הפרופילים השונים של עבודה בקהילה, סביב הגורם המטפל (קציני מבחן, מרכזים לטיפול באלימות או לשכות משרד הרווחה), ואת השונות שבתוך הגורמים הללו.

- תהליכי הקליטה בקהילה של הגברים שסיימו טיפול – שאלה זו עולה מתוך השאלה הקודמת. השנתיים הראשונות להפעלת 'בית-נועם' התאפיינו בבנייה של שרותי טיפולי חדש וייחודי. בלווי ועדת ההיגוי, הועדה המקצועית וממצאי ההערכה חל שיפור ושיכלול מתמיד ומתמשך של דרכי הקליטה, הטיפול והשחרור של הגברים לקהילה. בין היתר נבנה מארג קשרים משוכלל עם אנשי המקצוע בקהילה. כל אלה נבחנו בהערכה.

- האם יש שכלול ועיבוד של הידע הטיפולי שנרכש ב'בית-נועם' – כיוון שמדובר במודל טיפולי חדשני וראשוני, יש לשאול באיזו מידה, במהלך השנתיים וחצי לניסוי, 'בית-נועם' השכיל ללמוד מתוך הניסיון, לשנות ולערוך אדפטציה לשיטות הטיפול ולמרכיבי הטיפול. בהמשך בחנו עד כמה נעשה מאמץ ללמוד מן הידע שפותח ב'בית-נועם', להפיצו הלאה לגורמים מקצועיים אחרים ולמסדו במערך הטיפולי באלימות בארץ.

מושאי ונושאי הערכה:

א. אנשי מקצוע בקהילה הטיפולית בכלל וב'בית-נועם' בפרט:

- הערכות והתארגנות
- פניות והפניות ל'בית-נועם'
- איך נתפס 'בית-נועם' בעיני הגורמים המקצועיים בשטח (גורמים מגוונים בתקופות שונות)
- הטיפול שמקבלים בקהילה הגברים שסיימו טיפול ונשותיהם.

ב. אופי הטיפול:

- דרכי ההפעלה של 'בית-נועם', ניתוח עיסוקים ומאפייני תפקיד של העובדים
- מה קורה לגברים השוהים ב'בית-נועם'
- הטיפול בכלל, בקבוצות בפרט והמשמעות של חיים בבית טיפולי
- הפעילות בקבוצות בוגרים (הגברים שסיימו את הטיפול ובאים להמשך ליווי).

ג. תפוקות:

- מה קורה לנשים של הגברים בוגרי טיפול ב'בית-נועם'
- הערכת מידת החזרה לאלימות (ולאיזה סוגי אלימות) בפרספקטיבה של זמן
- הערכת השפעות אחרות של הטיפול ב'בית-נועם' על הגברים ועל משפחותיהם

כלי ההערכה:

הופעלו כלים פתוחים (ראיונות ותצפיות), וכלים סגורים (שאלונים). הכלים השונים בדקו עמדות כלפי התוכנית, תכני פעילות, מיפוי ארגוני של פעילות, שינויים קונספטואליים ותוכניים בעקבות החשיפה לתכנית. רוב הכלים הועברו למדגם משתתפים או לכולם בהתאם לאוכלוסייה. הקריטריונים לדגימה או לבחירה של האוכלוסיות מפורטים בהרחבה בסעיפים המציגים את הממצאים.

הכלים הסגורים מופיעים בנספחים לדו"ח זה.

תצפיות:

צוות ההערכה בצע סדרה מורכבת של תצפיות:

- א. תצפיות משתתפות בועדת ההיגוי.
- ב. תצפיות משתתפות בפעילויות ארגוניות של הפרוייקט (מפגשי הכרות, ומפגשי שיתוף פעולה עם גורמים אחרים כגון מרכזים למניעת אלימות, מפגשי שיווק והסברה).
- ג. תצפיות בפעילויות קבוצתיות.
  1. תצפיות בתדירויות שונות בקבוצות דיירים ובקבוצות בוגרים.
  2. שבוע תצפית שלם שבו עקבנו אחרי ההקשרים הבין קבוצתיים כפי שהם משתקפים בסדרה רצופה של פעילויות.
- ד. תצפיות בפעילויות 'בית-נועם' בשעות שאין בהן טיפול.

ראיונות:

צוות ההערכה ביצע ראיונות עם קבוצות שונות במערך הארגוני של התוכנית:

- 15 ראיונות עומק אישיים עם אנשי הצוות המקצועי של התוכנית. ובנוסף התקיימו סדרות אחדות של ראיונות שבהם בדקנו שאלות שונות: הערכות, מסגרת טיפולית קונספטואלית וברור שאלות עומק ביחס למטופלים ספציפיים
- 30 ראיונות גברים: 18 ראיונות בתקופות שונות במהלך שהות הגברים ב'בית-נועם' ו-12 ראיונות מספר חודשים לאחר חזרתם לחיים בקהילה.
- 29 ראיונות נשים של גברים שסיימו טיפול ב'בית-נועם'. הראיונות התקיימו עם 26 נשים המהוות 40% מכלל הנשים של גברים ששהות ב'בית-נועם' והן פוטנציאליות לראיון (3 נשים רואיינו פעמיים). הראיונות בוצעו בתקופות שונות לאחר תום הטיפול (בין חודש לשנתיים). עיקר הראיונות בוצעו בתקופה של שלושה חודשים עד שנה מתום הטיפול. ההסברים לאי-קיום ראיון בשאר המקרים:
- 12 מיקרים הוערכו ע"י אנשי מקצוע כמצב בו הגבר או ו/האישה (6 מקרים) או המצב בין בני הזוג (6 מקרים נוספים) לא מתאים לעריכת ראיון.
- ב-9 מיקרים לא הצלחנו ליצור קשר עם הגבר ו/או האישה, לעיתים כיוון שהגבר ניתק קשר עם 'בית-נועם' ועזב את הכתובות המוכרות.
- ב-3 מיקרים הגברים לא היו מעוניינים שנשותיהם ירואיינו. גברים אלו הביעו רצון לשים את התקופה מאחוריהם ולא נטו להבהיר את סיבת ההימנעות (באחד מהמקרים לפחות הנושא כרוך ביחסים לא טובים בין האישה והגבר).
- במקרה אחד האישה לא היתה מעוניינת להתראיין וסירבה לשתף פעולה שכן אחרי השהות בבית-נועם הגבר עזב את הבית והיא מאשימה את 'בית-נועם' בעזיבתו.
- במקרה אחד הגבר הוא רווק ואין בת זוג לקיום ראיון.
- 13 גברים אחרים עדיין לא שהו מעל חצי שנה בקהילה.
- 8 ראיונות עומק עם אנשי המקצוע בקהילה, עם מטפלים באלימות ועם גורמים הקשורים לנושא האלימות בקהילה הטיפולית. בנוסף, רואיינו אנשי מקצוע רבים וביניהם מנהלי לשכות ומרכזים למניעת אלימות שקלטו גברים מ'בית-נועם' וכאלה שלא קלטו גברים, מטפלים ישירים במניעת אלימות, קציני מבחן של גברים, שופטת. הראיונות התייחסו להיבטים כללים של העבודה עם בית-נועם ולהיבטים פרטניים של מספר מטופלים.

שאלונים:

- 79 שאלוני Pre – Post לגברים המטופלים – השאלונים כללו שאלות אינפורמטיביות, שאלות עמדות ותחושות כלפי 'בית-נועם', האלימות, הטיפול והמשפחה.
- 10 שאלונים לאנשי המקצוע הקולטים את הגברים בקהילה. לחלק מאנשי המקצוע (ראה סעיף ראיונות), הועברו שאלונים מובנים ומפורטים המבקשים מן המטפל להתייחס להיבטים שונים של הטיפול ב'בית-נועם' שעברו גברים המטופלים אצלם כיום. שאלות אחרות התייחסו להיבטים כללים של הטיפול הניתן ב'בית-נועם'.

ניתוח מידע:

- ניתוח ממצאים מהכלים השונים.
- 15 ניתוחים משווים של התמונה המתקבלת ביחס ל- 15 גברים¹ על סמך מגוון כל כלי המחקר השונים. בניתוח זה מיפינו את הנתונים מראיונות אנשי המקצוע בבית-נועם, ראיונות אנשי המקצוע בקהילה, ראיון נשים (אחד או שניים), נתוני שרות המבחן, שאלון PRE של הגבר, שאלון POST של הגבר, ראיון עם הגבר (לא תמיד). כך התקבלה תמונה שבה ניתן לראות את הטיפול מהפרספקטיבות המרובות שלו.
- ניתוח מידע כתוב ומידע שנמסר בועדות ההגוי בהן השתתפו המעריכות.
  - א ניתוח של נתונים שנאספו ב'בית-נועם': פרופיל של פונים ושל גורמים מפנים, גברים בתחילת ובסיום טיפול, מניעים לפניות וגורמים מפנים. בוצעו חיתוכים והצלבות בין הנתונים השונים.
  - ב ניתוח מסמכים שנכתבו ב'בית-נועם': רציונאל טיפולי, סיכומי טיפול.
  - ג ניתוח נתונים ביחס לחזרה לאלימות – התקבלו רק נתונים של שרות המבחן.

דוחות ודיווחים:

עד כה פרסם צוות ההערכה 4 דוחות ביניים, ומספר דוחות נושאים בהתאם לצרכים ולשאלות ההערכה שהתעוררו במהלך העבודה. שניים מן הדוחות הוצגו בפני מר בן-שלום, מנכ"ל משרד העבודה והרווחה ומר פוזנר, מנהל האגף לשירותים חברתיים ואישיים במשרד העבודה והרווחה. ממצאי כל הדוחות נמסרו בועדת ההיגוי בכתב ובעל פה לכל השותפים.

---

¹ בקבוצה זו: 2 גברים שהתקבלו לטיפול באמצע שנת 1997, 4 גברים שהתקבלו לטיפול בסוף שנת 1997, 5 גברים שהתקבלו לטיפול בתחילת 1998, 3 גברים שהתקבלו לטיפול באמצע-סוף 1998
גבר אחד שהתקבל לטיפול לקראת סוף 1999.

ממצאים

בפרקים הבאים נתייחס לממצאים המתקבלים בכלי מחקר שונים. ניתן ללמוד על האופן המדויק בו נשאלו השאלות בנספחים בהם מוצגים הכלים השלמים.

פרק 1: דרכי הפעולה של 'בית-נועם'

1.1 פעולות יידוע והכרות עם 'בית-נועם'

הפעילויות הראשונות שצוות 'בית-נועם' קיים, עם פתיחתו לקליטת גברים, היו פעולות ליידוע על מהות הבית ויעדיו. פעילות זו בוצעה באמצעות 'מי עיון והזמנה לביקורים ב'בית-נועם' של עובדי שירותים חברתיים מכל הארץ וביקורים של גורמים אחרים בעלי עניין וגורמים החשובים ליצירת מארג טיפולי שלם. פעולות אלו נמשכו לאורך כל שלוש שנות הפעלת הבית, אך המינון של כל תחום השתנה. פעולות אלו מוינו לשלושה תחומים עיקריים:

1. ביקורי הכרות לקהילות: לא נפרד אי אמה הכוונה ומה הפעל בין צוות

המסלול לנשים מוכות לבין מנהלת המחוז ממשרד העבודה והרווחה, יועצת ראש

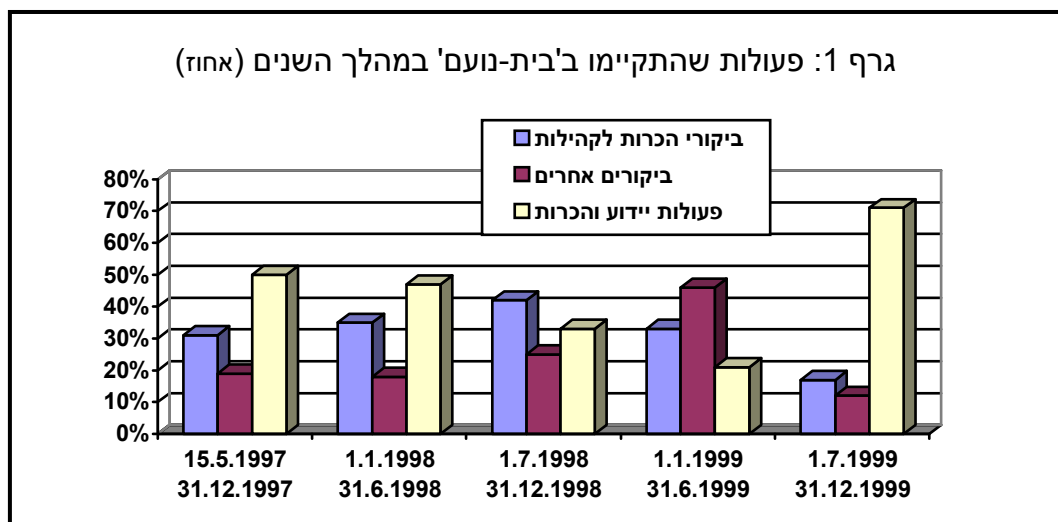
ביקור של צוות המחלקה לשירותים חברתיים מג'לג'וליה, מתל-אביב, מחולון, צוות מקצועי מהמקלט לנשים מוכות ועוד (58 בסה"כ).

2. ביקורים אחרים: למשל, ביקור של מנהלת המחוז ממשרד העבודה והרווחה, יועצת ראש הממשלה למעמד האישה, פרופסור שפירו, סגן ראש עיריית רעננה, שופטים ועוד (38 בסה"כ).

3. פעולות יידוע והכרות: שכללו מפגשים עם עובדים סוציאליים משירותי רווחה שונים, שוטרים, פרקליטים, שופטים ועוד (84 בסה"כ). מפגשים עם איו"ם. החלוקה לא

למארי גרופה

בחלק מן הביקורים השתתפו נציגי צוות ההערכה. בסה"כ התקיימו 180 פעילויות יידוע והכרות עם 'בית-נועם' על פי דיווחי 'בית-נועם' לוועדת ההיגוי (דו"חות שהוגשו לוועדה). פעילויות אלו חולקו להלן לחמישה חצאי שנה, המרכיבים יחדיו שנתיים וחצי לפעילות 'בית-נועם'.

הגרף מראה כי לאורך השנים נעשו פעולות רבות ליידוע והכרות עם 'בית-נועם' לנציגי קהילות פוטנציאליות ולגורמים אחרים בעלי השפעה. בשנת הפעילות הראשונה (מאי, '97 עד סוף שנת '97), כ- 50% מהפעולות הן ליידוע והכרות, שנה לאחר מכן הכמות יורדת לכ- 20-30% ועולה שוב במחצית האחרונה (יולי, '99 עד סוף שנת '99) לכ- 70% מכלל הפעולות. הגידול בכמות הביקורים של הקהילות הושפע גם מהיעד שנקבע למחצית השניה של שנת 1999 - להגביר את ההכרות ושיתוף הפעולה עם הקהילות במטרה לחזק את המשך הטיפול של הגבר בקהילה. המינון של ביקורי הכרות עם 'בית-נועם' משתנה עם הזמן. במהלך השנה וחצי הראשונות (1997-1998) גדלה בעקביות כמות הביקורים של הקהילות (מ- 30% ועד 40%). כמות הביקורים של גורמים אחרים נשמרה סביב כ- 20% באותה תקופה. במחצית הראשונה של שנת 1999, גדלה במידה ניכרת כמות הביקורים של גורמים אחרים, כמעט ל- 50%. נראה כי רק לאחר שנה וחצי להפעלת 'בית-נועם' החלה התעוררות לשירות החדש ויתכן כי הדים תקשורתיים הובילו להגברת ההתעניינות בו. הסבר נוסף הוא כי הניסוי היה לזמן מוגבל, שעמד להסתיים במחצית 1999 (לפני אישור ההארכה ב- 8 חודשים נוספים).

1.2 מבנה עבודת הועדות - ועדה היגוי וועדה מקצועית

הפעלת 'בית-נועם' לוותה בעבודתן של ועדת ההיגוי וועדה מקצועית. ועדה ההיגוי כללה את כל הגורמים הקשורים בהפעלת הבית: נציגות המוסד לביטוח לאומי (מנהלת המחלקה למפעלים מיוחדים ורפרנטית הפרוייקט), נציגות ממשד העבודה והרווחה (פקידת סעד ראשית, מפקחת ארצית לטיפול באלימות במשפחה ומפקחת מחוז מרכז), נציגת שרות המבחן (קצינת מבחן מבוגרים מחוזית), יו"ר עמותת 'נועם', מנהלת 'בית-נועם', צוות המחקר - נציגות "משתנים - הערכה וייעוץ ארגוני" ונציגות לא קבועה של עיריית רעננה ושל המשטרה. מפגשי ועדת ההיגוי כללו תכנים שונים במהלך השנתיים ומחצה להפעלת 'בית-נועם'. בתחילת הדרך, לפני פתיחת 'בית-נועם' לקליטה של גברים (פברואר-מאי, 1997) התאפינו מפגשי הועדה באי-בהירות לגבי התפישה של הבית בעיני אנשים שונים השותפים לצוות. במפגשים עלתה חוסר הוודאות לגבי דרך הפעלת הבית ומהן הפרוצדורות בהן יש לנקוט על מנת להבטיח הפעלה מוצלחת של 'בית-נועם'. אי-בהירות זו הקרינה גם כלפי חוץ. בתקופה הראשונה נמצא שמטפלים שונים בקהילה אינם מכירים את בית-נועם או אינם מזהים את מטרותיו הממשיות. אי-בהירות זו התפוגגה והלכה החל מהרגע בו החלו להיקלט גברים ב'בית-נועם' ובמקומה החלו לעלות שאלות פרקטיות בנוגע להפעלת הבית (כמו, מאפייני הגברים הנקלטים, הקשר עם עובדים בקהילה ועוד). במהלך השנה וחצי הראשונות להפעלתו של 'בית-נועם' חל מעבר לשלב של התמסדות ארגונית. הגופים השונים המעורבים בליווי והפעלת 'בית-נועם', שנציגייהם הרכיבו את ועדת ההיגוי, למדו לעבוד יחד ולהכיר במאפיינים הנבדלים והמשותפים שיש לכל אחד מהם. הרבה שאלות ותהיות שהתעוררו בתכנון ההפעלה של 'בית-נועם' באו לידי בדיקה, דיון והכרעה. הידע שנצבר במהלך דיונים אלו, יושם באופן פורה בהפעלת 'בית-נועם' ויכול להוות משאב ליישום המשכי בהפעלת ארגונים דומים.

ועדת ההיגוי, ככלל, פעלה בצורה מסודרת תוך קיום מפגשים קבועים כל חודש- חודש וחצי, בנוכחות כמעט מלאה של כל השותפים. עם הזמן כללו מפגשים אלו גם דיווחים על פעילות 'בית-נועם' כולל מספר פניות, מספרי גברים שהתקבלו, תיאור הקשר עם הגורמים המפנים השונים, תיאור פעילות בקבוצות השונות, ועוד.

עבודתה של הועדה המקצועית נגזרה ממפגשי ועדת ההיגוי. מפגשי ועדת ההיגוי עסקו בנושאים פרקטיים של הפעלת הבית כולל שאלות יומיומיות מהן נגזרו כללי העבודה ב'בית-נועם'. העבודה עם הגברים העלתה הרבה דילמות שהיה צריך ללבן עם השותפים השונים. כתוצאה מכך, הוקמה ועדה מקצועית שכללה חלק מנציגי ועדת ההיגוי. הועדה המקצועית עזרה לצוות 'בית-נועם' בליבון ומציאת פתרון לבעיות ושאלות. בעת הצורך הוזמנו להשתתף בישיבות הועדה המקצועית גורמים אחרים כגון מנהלי ועובדי היחידות והמרכזים למניעת אלימות, והיועצת המשפטית של משרד העבודה והרווחה.

הועדה המקצועית נתנה מענה לתחומים שונים, החל מהמלצות לועדת ההיגוי לקבלת כללים חדשים ל'בית-נועם' (כמו, להאריך את משך שהות הגברים לארבעה חודשים), דרך סיוע בניסיון להמשגת המהות הטיפולית ועד פניה לגורמים שונים שעשויים לעזור בפתרון בעיות קונקרטיים של הפניה ליועצת המשפטית של משרד העבודה והרווחה).

מספר ועדות מקצועיות עסקו בשאלה "כיצד לחזק את הקשרים בין 'בית-נועם' לשירותי הרווחה האחרים?" הפעלת הבית מושפעת במידה רבה מהקשרים הקיימים בין צוות 'בית-נועם' לבין עובדים בקהילה. קשר זה מתחיל עם הפנייתו של גבר ל'בית-נועם', עובר דרך פעולות ידוע ועידכון במהלך שהותו של הגבר ב'בית-נועם' וכלה בהכנות לקראת קליטתו והשתלבותו של הגבר בקהילה. נמצא כי קיים קושי בהשתלבותם של הגברים בקהילה עם יציאתם מ'בית-נועם' וחוסר בהירות מיהו הגורם האחראי לקליטת הגבר ותמיכה בו. מספר ישיבות של הועדה המקצועית הוקדשו לליבון הקשיים ומציאת דרכי פתרון.

1.3 אופן הפעלת הבית

'בית-נועם' מאפשר לגברים השוהים בו לחיות במשך ארבעה חודשים במסגרת ביתית ממנה הם יוצאים לעבודה ואליה הם חוזרים להמשך פעילות אינטנסיבי. מסגרת הפעילות של 'בית-נועם' כוללת קבוצה טיפולית חמישה ערבים בשבוע, שיחה קבוצתית יומית עם אב-הבית, טיפול פרטני שבועי וניהול משק בית משותף (קניית מצרכים, הכנת ארוחות, ניקיון הבית, כביסה וכד'). במהלך השבוע מוקדש אחד הימים (רביעי) לניקיון יסודי של הבית ע"י כלל המתגוררים בו. כל שבוע מתמנה גבר תורן האחראי על ניהול הבית, כולל קניית מצרכים, אחריות לניקיון, שטיפת כלים, גביית כספים לכלכלת הבית ועוד.

החיים יחד מזמנים לגברים סיטואציות שונות בהן עליהם להתפשר, להקשיב לצד השני ולהגיב בצורה חדשה ושונה מזו אליה היו רגילים. הם חוזרים ערב ערב, לאחר יום עבודה, ל'בית-נועם' בו עליהם להכין לעצמם ארוחה, לנקות לאחריה ולדאוג שישאר אוכל גם למאחרים. דינמיקה אינטנסיבית זו מעלה יום יום התמודדויות חדשות עבור הגברים ולמידה עצמית בזמן אמת. התמודדויות אלו עולות פעמים רבות בשיחות הקבוצתיות, ומחלוקות שהתרחשו במהלך היום או השבוע עולות לדיון וברור בקבוצה.

אוכלוסיית היעד – בית-נועם קולט את הגרעין הקשה של גברים אלימים, הוא מקפיד לקלוט גברים שעקר בעייתם היא אלימות פיזית כלפי נשותיהם, גברים שהם אינם עבריינים ואינם חולים פסיכיאטרים וכיוון שכן, גברים המשולבים במעגל העבודה. הבית קולט גברים מכל מגזרי החברה הישראלית: יהודים (חילוניים ודתיים) וערבים.

1.4 תפקידי הצוות המקצועי ב'בית-נועם'

הצוות המקצועי של בית-נועם כולל את מנהלת הבית, עו"ס במקצועה, 4 עובדים סוציאליים המועסקים בחלקיות משרה, אב בית ומזכירה. הצוות המקצועי מגובה בסיוע של מתנדבים או אנשים שנשפטו לתת שירות לציבור. תפקידי הצוות המקצועי ב'בית-נועם' השתנו לאור הצרכים שעלו מהשטח. בשלב ההקמה (אפריל-מאי, 1997) תפקיד הצוות התרכז בהיבטים של הכנת הבית והצוות לקליטת גברים, כולל הקמה וגיבוש קריטריונים וכן טיפול בעינייני כספים ואחזקת הבית. בשלב ההפעלה (אמצע מאי, 1997 ואילך) חל מעבר להדגשת היבטים מקצועיים בעבודת הצוות, המתרכזת בטיפול מקצועי במתגוררים, יחד עם המשך גיבוש נהלים ותקנונים. תפקיד הצוות המקצועי כולל מגוון תחומי פעולה -

1. פעולות יומיומיות: כתיבת וקריאת דיווחים יומיים, מענה טלפוני, הכלה של מצוקות הגברים ועוד.
  2. פעולות שבועיות קבועות: טיפולים פרטניים וקבוצתיים, ישיבת צוות, הדרכות ועוד.
  3. פעולות מתמשכות שמשוּבצות במערך סדר היום השבועי של כלל הצוות כמו, ראיונות למועמדים, יצירת קשר עם עובדים מקצועיים בקהילה במהלך הטיפול בגבר, קשר עם בתי-המשפט ועוד.
  4. בנוסף על אלו, ניכרת בעבודת העובדים סוציאליים תחושת אחריות רבה לעבודתם. עבודת העובדים סוציאליים אינה מסתיימת עם סיום שעות שהותם ב'בית-נועם', אלא עליהם להיות זמינים להתייעצויות עם העובדים האחרים השוהים ב'בית-נועם' בשעות הערב ולעיתים אף בסופי שבוע.
- 'בית-נועם' הוא מסגרת עבודה-טיפולית חדשה שהעלתה צרכי עבודה חדשים, שאינם זהים לעבודת עובדים סוציאליים במסגרות אחרות. ההבדל מתקיים בשני רבדים:
- א. הטיפול שניתן לגברים הוא כוללני והשהיה בבית מתייחסת לכל האספקטים בחיים שלהם.
  - ב. רמת הטיפול באלימות לה נדרשים המטפלים היא גבוהה ביותר. שיחות שונות עם גורמים מקצועיים בקהילה מלמדות אותנו שעקב הטיפול המקצועי שמתקיים באינטנסיביות גבוהה מאד, הגיעו המטופלים ב'בית-נועם' לשלב טיפולי מתקדם מאד, שלב שאין לגביו ידע מקצועי רב בארץ, וגם לא בעולם.
- הדרך הטובה ביותר לתאר את עבודת צוות 'בית-נועם' כלפי גופים מטפלים וגופים מפנים, היא כממלאים את התפקיד של 'Case Manager', תפקיד הדורש תיאום בין-ארגוני בין גופים שונים שבידיהם היכולת לספק שירותים שונים לגברים השוהים ב'בית-נועם'. היכולת לקשר בין גופי שרות שונים מחייבת מגוון מיומנויות, כמו: הכרות עם הגופים ועם הפונקציות אותם הם ממלאים, הידיעה מה יכול כל גוף לספק, היכולת להבחין בין הגופים, הכרת דרך העבודה עם כל גוף ועוד. יצירת קשר בין הגופים השונים מחייבת שליטה בהרבה מאד ידע מערכתית, אותו רכש

צוות 'בית-נועם' במהלך חודשי עבודתם, המאפשר יצירת קשרים יעילים ונוחים בין צרכי הגברים לגופים נותני השרות.

במקרה של 'בית-נועם', תפקיד הצוות אינו מסתכם בטיפול מקצועי בנושא של אלימות במשפחה, אלא נדרש מהם להיות מעורבים בהרבה מאד דברים יחדיו, בנוסף לטיפול מקצועי שוטף. תפקיד הצוות, הכולל מגוון התמודדויות מקצועיות וארגוניות, מהווה עומס אחר והתמודדות אחרת ממה שהיה מוכר עד כה בקרב מרכזי שרות אחרים המטפלים באלימות במשפחה.

מורכבותו של תפקיד הצוות התעצמה בשל היותו של 'בית-נועם' פרויקט ניסיוני הנתון לביקורת מתמשכת. בשל כך צוות 'בית-נועם' היה נתון בלחץ מתמיד לדאוג לתפוסה מלאה של הבית כמדד להצלחתו. על כל אלו נוסף הצורך להכלה מתמשכת של הגברים המטופלים, ותחושת מאבק להוכיח כי הטיפול מועיל. חברי הצוות מקבלים הדרכה שבועית, אך חלקם מציינים כי אין די בכך ויש צורך בתמיכה מקצועית מלווה לעבודת הצוות כולו כחלק בלתי נפרד מתנאי העבודה של הצוות המפעיל של 'בית-נועם'.

לצוות המקצועי מסייעים מתנדבים ואנשי שרות למען הציבור. לרוב מתנדבים אלה פועלים תקופה מסוימת ואז מתחלפים. בין האנשים שפעלו בבית היו: מומחה בין לאומי בתחום הקרטה שהעביר קבוצת שליטה באלימות באמצעות הגוף (שאינה חלק ממניין הקבוצות), עורכי דין שסייעו בשאלות משפטיות שונות, גננים, אנשי שיווק, צלם וידאו ואחרים.

פרק 2: מיפוי נתונים

2.1 הפניות, גברים שהתקבלו וגורמים מפנים

עד סוף שנת 1999, הגיעו ל'בית-נועים' 390 הפניות של גברים, מגורמים מפנים שונים מכל איזורי הארץ. רק 22% מכלל הפניות אלו הובילו לבסוף לקבלת גברים ל'בית-נועים'.

במהלך שנתיים וחצי להפעלת 'בית-נועים' 86 גברים החלו טיפול :

7 עזבו תוך שבוע מיום קבלתם

7 עזבו במהלך הטיפול עקב אי-התאמה

65 סיימו טיפול של 4-5 חודשים

7 נמצאים עדיין בטיפול²

החל מספטמבר, 1997, פועלת קבוצת בוגרים ב'בית-נועים'. בשלושת החודשים הראשונים ע"י מנחה חיצוני, ולאחר מכן ע"י אחד מחברי הצוות. במהלך 1998-1999 קבוצת הבוגרים פועלת בעיקריות אחת לשבוע ומשתתפים בה כ- 15-30 גברים.

כ- 80% מהגברים שסיימו טיפול, נמצאים בקשר טלפוני עם 'בית-נועים' ובאים לייעוץ עפ"י צורך.

- ריבוי הפניות ל'בית-נועים' הביא לכך שהצטבר הרבה מאד מידע עדכני על האלימות כלפי נשים בפרט ואלימות במשפחה בכלל. הועלה רעיון להקים מערכת ממוחשבת שתאפשר הקמת מאגר מידע לארגון ומיפוי מידע זה. מאגר מעין זה יוכל לתת מענה לשאלות נדרשות בתחומים קונקרטיים ועשוי לתרום ללמידה מעמיקה על נושא האלימות בארץ.

2.2 מידע על הגורמים המפנים

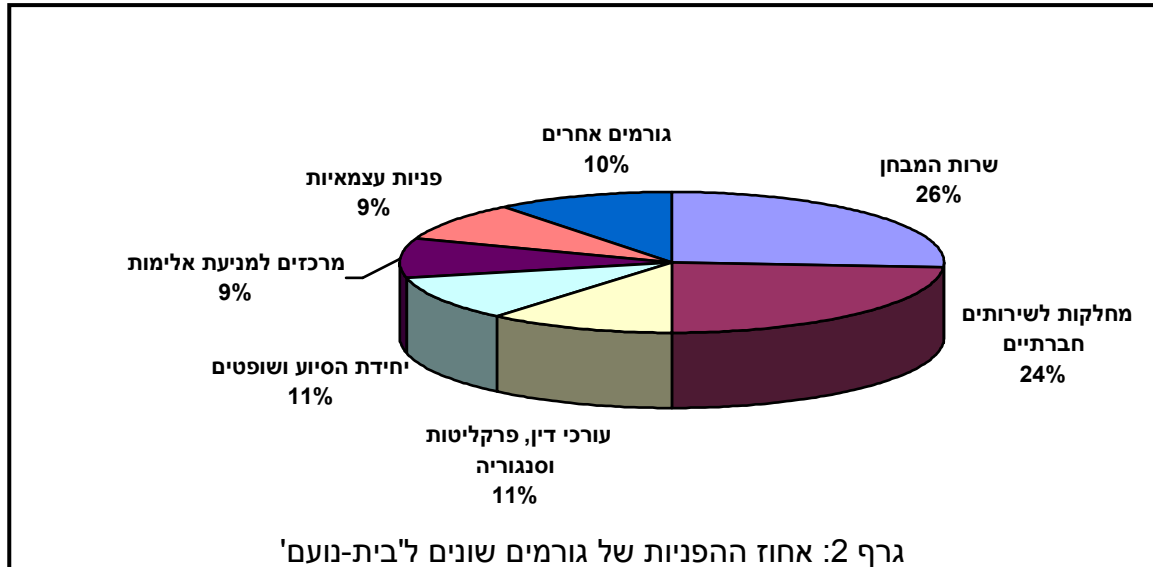
צוות 'בית-נועים' הגיש לועדת ההיגוי דיווחים על הפניות של גברים ל'בית-נועים' אחת לחודשיים-שלושה. הדיווחים שהתקבלו במהלך כשנה וחצי (מ- 22 במרץ 1998 עד 18 אוקטובר, 1999)³ מציגים תמונה על 236 הפניות מתוך סה"כ הפניות ל'בית-נועים' (390). הניתוח מתבסס על 236 המופנים הללו. קבוצה זו היא הקבוצה המייצגת ביותר של מופנים, מספרית היא מהווה 60% מכמות המופנים ומעשית היא לא מתייחסת לתקופה הראשונה, תקופה שבה נושא הפניות עבר תהפוכות רבות עקב תהליכי מיסוד.

ניתוח מידע זה מראה כי גורמים שונים הפנו אחוז שונה של גברים, וכן כי שלושה גורמים מפנים הם שהפנו חלק ניכר מהגברים שהתקבלו לטיפול.

מתוך 236 הפניות, כ- 22% מהגברים המופנים לא התאימו לקריטריונים של 'בית-נועים'; ב- 17% מההפניות הגורם המפנה לא המשיך ביצירת הקשר או ניתק קשר; וב- 13% מהמיקרים הגברים סרבו להגיע לטיפול ב'בית-נועים' או לא הגיעו לאינטייך שנקבע להם. להלן תאור בגרף.

² 7 גברים השוהים כיום ב'בית-נועים' התקבלו עד סוף שנת 1999, 5 גברים אחרים השוהים כיום ב'בית-נועים' התקבלו בינואר, 2000.

³ ניתוח הדיווחים מופיע בנספח 2.

מחצית ההפניות הגיעו משרות המבחן (26%) ומהמחלקות לשירותים חבריים ולשכות רווחה שונות (24%). כ- 21% מההפניות הגיעו מגורמים הקשורים בבית-המשפט הכוללים שלושה גורמים מפנים: עורכי דין פרטיים או העובדים בפרקליטות ובסנגוריה (11%), יחידת הסייע של בית-משפט לעינייני משפחה (8.5%) ושופטי בתי-משפט שונים (2%). 9% מההפניות הגיעו ממרכזים למניעת אלימות, ו- 9% היו פניות עצמאיות של גברים. גורמים מפנים אחרים הפנו אחוזים נמוכים יותר של גברים.

נראה כי מערכת שרות המבחן ולשכות הרווחה רואות את 'בית-נועם' כחלופה טיפולית משמעותית לגברים המגיעים אליהן. מערכות המשפט השונות, ובמיוחד בתי-המשפט עדיין ממעטים בהפניות.

בכל תקופת הניסוי (במהלך שנתיים וחצי עד דצמבר 1999) התקבלו ל'בית-נועם' 84 גברים, 65 מהם סיימו טיפול. רוב הגברים שסיימו טיפול ב'בית-נועם' (70% מתוך 65 גברים סה"כ) הופנו ע"י שלושה גורמים: שרות המבחן (40%), מרכזים למניעת אלימות או המחלקות לשרותים חברתיים (15%) ויחידת הסייע של בית-המשפט לעינייני משפחה (14%).

בעוד שרות המבחן והמחלקות לשירותים חברתיים הפנו כמות שווה של גברים, שרות המבחן הוא הגורם הדומיננטי בבחינת מספר הגברים שהתקבלו בפועל. סביר להניח כי ההסבר לכך נעוץ בשילוב בין שני גורמים: גורם ההרתעה המלווה להפניה של שרותי המבחן (טיפול "באור החוק") מסייע בקליטה מוצלחת של גברים (שלא יטו ל"העלם" לפני תחילת הקליטה) ואולי גם אופי המיון וההכנה של גברים בשרותי המבחן יוצר הפניות תואמות יותר, שאינן "נופלות" עקב אי התאמה.

כאשר בוחנים את סך כל ההפניות של שלושת גורמים אלו, יותר מ- 40% מהגברים שהופנו על ידם התקבלו ל'בית-נועם'. כלומר, נראה כי לשלושה גורמים אלו יש הבנה טובה יותר משל שירותים אחרים, על מהותו של 'בית-נועם' והייחודיות שלו. גורמים מפנים אלו מצליחים להפנות יותר גברים המתאימים לטיפול ב'בית-נועם'. ניתוח מערך היחסים בין גורמים אלו ל'בית-נועם' עשוי ללמד על הדרכים האפשריות לחיזוק הקשר עם גורמים מפנים אחרים בקהילה.

2.3 פרופיל הגברים שהתקבלו⁴

הנתונים על פרופיל הגברים שהתקבלו לשהייה ב'בית-נועם' עולים מטפסי ההפניה שהועברו ע"י גורמים מפנים, בהפנייתם את הגבר ל'בית-נועם'. נבדקו נתוניהם של 50% מהגברים שהתקבלו עד נובמבר 1999, נתונים אלו לא תמיד מלאים ולכן בחלק מהנתונים הסיכום נמוך מ-100%. במהלך הניתוח התייחסנו לרשימה כרונולוגית של הגברים. מתוך הרשימה המלאה הניתוח לקח בחשבון כל גבר שני. כך מנענו הטיות שנובעות מתקופת הקבלה והשהות בבית או מגורמים אחרים (כמו העדפה לא מודעת של מטופלים מוכרים יותר וכו'). על מנת לשמור על דגימה עיקבית, כאשר הגענו לגבר שאין לגביו נתונים לקחנו במקומו גבר אחר. הגברים שהתקבלו ל'בית-נועם' הם בממוצע בני 38-39 שנים, רובם (95%) גרים בערים ו-2% ביישובים לא עירוניים (קיבוץ, כפר וכד'). כ-78% מהגברים גרים באיזור המרכז, 22% האחרים הגיעו מהדרום (12%), ובמידה זהה מאיזור הצפון ומירושלים וסביבתה (כ-5% לכל איזור). רובם (70%) עבדו בצורה סדירה בזמן הפנייתם ל'בית-נועם', ומעט מהם היו מובטלים (15%) או שעבדו בצורה לא סדירה (5%). מעל מחצית מהגברים (55%) למדו 11-12 שנים, והאחרים למדו 10 שנים ומטה (20%) או 14-16 שנים (13%). 90% מהגברים הם יהודים הנחלקים בין חילוניים (32.5%), מסורתיים (32.5%) ודתיים (ביניהם חרדים) (15%). 10% מהגברים הם מהמגזר הערבי. כל הגברים (למעט מקרים בודדים) היו נשואים בזמן שנאספו נתונים אלה ויש להם בממוצע 3 ילדים. אצל רובם מדווח כי היתה אלימות במשך שנים רבות, אצל חלק מהגברים מהנישואין והלאה ואצל אחרים בשנים האחרונות. אצל מיעוט מהם (5%) האלימות התקיימה רק בחודשים האחרונים. האלימות הופנתה בדרך כלל כלפי האישה וכללה בעיקר אלימות פיזית ומילולית.

2.4 מאפייני הנושאים/עוזבים⁵

במהלך 3 שנות הפעלת 'בית-נועם' 14 גברים התקבלו לטיפול אך לא סיימו אותו. 7 גברים התקבלו ומיד (תוך פחות משבוע) נשרו, 7 גברים התקבלו, שהו תקופה של 3-6 שבועות ועזבו או הועזבו. 7 גברים שנשרו הופנו מארבעה גורמים מפנים: שרות המבחן, המחלקה לשירותים חברתיים, בית-כלא, מרכז למניעת אלימות. הסיבות לנשירתם היו קשורות בהם באופן ישיר, כמו התקף פסיכוטי, לחץ מצד האישה, או דווח של 'בית-נועם' על ניסיון למניפולציה חריגה. גברים אלו עברו כאמור את כל מסלול הקבלה ל'בית-נועם', התקבלו ותוך פחות משבוע ימים נשרו וחזרו לקהילה. 7 גברים לא סיימו טיפול של 3-4 חודשים ב'בית-נועם', שניים מהם בחרו לעזוב ו-5 הועזבו עפ"י החלטת הצוות. גברים אלו הופנו ע"י ארבעה גורמים מפנים: מחלקות לשירותים חברתיים, מרכז למניעת אלימות, שרות המבחן ובית-המשפט. הגברים שעזבו החליטו כי מסגרת הבית אינה מתאימה להם או שהיה לחץ מצד האישה. הצוות מסביר כי הסיבות להעזבת הגברים היו: אי עמידה בכללי הבית; חוסר שיתוף פעולה של הקהילה או של הגבר; מצב נפשי קשה ואיום בהתאבדות.

⁴ נספח 3 מציג נתונים על פרופיל של 50% מהגברים שהתקבלו ל'בית-נועם'.

⁵ נספח 4 כולל טבלת נושאים ועוזבים.

פרק 3: מה עשה 'בית-נועם' לגברים - פרספקטיבות מרובות

3.1 שינויים בדפוס ובתפיסת האלימות

נמצא שהאלימות הפיזית של הגברים פסקה לאחר הטיפול ב'בית-נועם' וכיום ביטויי האלימות מצומצמים יותר ובעיקר מילוליים. ההערכה המקצועית היא שאפקט זה ימשך בתנאי שיהיה המשך טיפול בקהילה לאחר הטיפול בבית-נועם.

הגברים שהתקבלו לטיפול ב'בית-נועם' הם גברים שהתנהגו באלימות כלפי בנות זוגם ולעיתים גם כלפי ילדיהם. רוב הנשים (20 מתוך 29 ראיונות) שרואיינו דיווחו כי חיו תחת אלימות מצד בן-זוגן במשך שנים רבות (בין 5-24 שנים), ואצל האחרות היתה אלימות פיזית בשנים האחרונות (5-1 שנים) כאשר עבור שתיים מהן זוהי תקופת הזמן שחלפה מאז הנישואין. רוב הנשים מציינות כי היו קורבן לאלימות פיזית ומילולית (25), חלקן ציינו בראיון כי היתה גם אלימות מינית (5 נשים) ואחרות דיווחו כי היתה רק אלימות מילולית או זריקת חפצים (3 נשים).

כל הנשים מציינות כי הגברים כיום פחות אלימים ורובן (23) מציינות כי התנהגותם השתנתה. כל הנשים, פרט לאחת, אמרו כי הגבר לא השתמש באלימות פיזית כלפיהן לאחר סיום שהותו ב'בית-נועם'. רק במקרה אחד סיפרה האישה כי הגבר הגיע להתפרצות אלימה וכי היא עדיין נמצאת בתחושת פחד ואימים. מקרה זה הועבר לטיפול צוות 'בית-נועם' והקהילה. חלקן סיפרו על התפרצויות מילוליות של הגבר וציינו כי בניגוד לעבר הפעם הצליח הגבר לזהות את הכעס ולשלוט בו, "בהתפרצות הראשונה שלו, סמוך לליל הסדר, הוא ממש הצליח לעצור את עצמו".

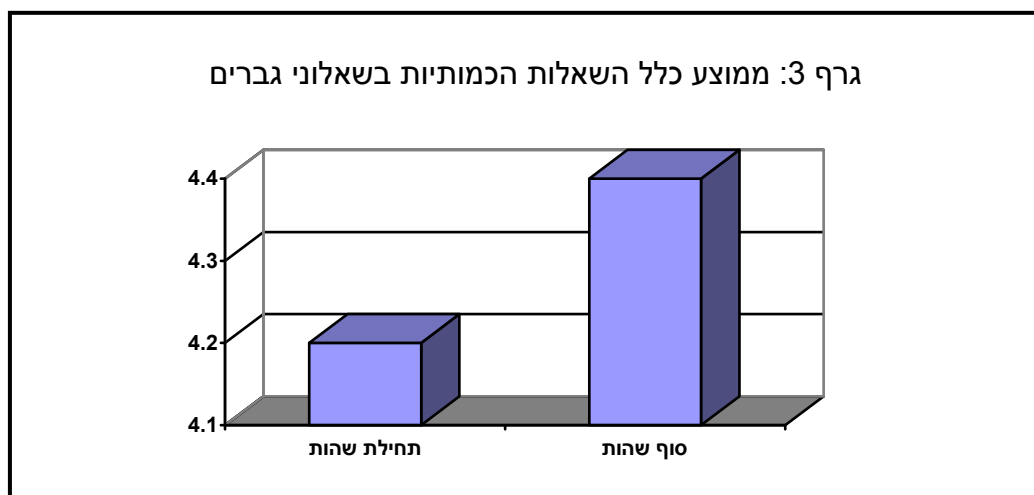
- הניתוח המשווה של כל כלי המחקר ביחס ל – 15 גברים מראה כי ברוב המכריע של הדיווחים יש הלימה בין דיווחי הגבר, האשה, שרות המבחן ו/או המטפלים בקהילה והמטפלים בבית-נועם. נראה כי הרוב המכריע של הגברים למד לשלוט באלימות, וזאת באמצעות מודעות לה (ראה פרוט בהמשך) ודווחי אמת. למשל במקרה בו המטפלים השונים מדווחים על שיפור באלימות אך גם על תנודות וביטויים של אלימות לא פיזית, הגבר מדווח: "זרקתי כוס". בעשרה מקרים הדווח הוא כי "אין אלימות". גם ביחס לרמת הסיכון לחזור לאלימות פיזית יש הלימה בין הגורמים השונים. ברוב המקרים מדווחים המטפלים השונים כי הסכנה לחזרה לאלימות נמוכה. הגבר בדעה אחת עמם אך ראייתו החיובית מוחלטת יותר. בעוד המטפלים מדווחים בחלק מן המקרים על "אין סכנה" ובחלק אחר על "סכנה נמוכה" או "סכנה לאלימות מילולית" הגברים חשים כי "לא אחזור לאלימות". במעט מקרים המטפלים חוששים לחזרה לאלימות מילולית. בשני מקרים בהם המטפלים מדווחים על סכנה נמוכה של חזרה לאלימות, האשה, לפחות בראיון השני איתה כן חושבת שיש סכנה כלשהי שהוא יחזור לאלימות.

המטפלים בבית נועם ובקהילה מעריכים כי:

מטופל אחד ככל הנראה חזר לאלימות, אך הוא מכחיש.
 במקרה נוסף היתה אלימות אך לא כלפי האשה.
 בשני מקרים יש חשש שיש אלימות אך לא פיזית ובמקרה נוסף יש איומים שכללו "קצת אלימות
 אבל פחות מקודם" – לדברי קצינת המבחן.

- הגברים בסיום השהות סבורים כי בית-נועם עוזר להם במידה רבה להתמודד עם אלימותם, להבין את עצמם ואף למיתון עמדותיהם כלפי האלימות. הגברים, בשתי התקופות, סבורים כי יש לטפל במידה הרבה ביותר בלימוד השליטה באלימות פיזית ומילולית ולעזור לגבר להשתנות מבפנים. בניתוח שאלונים - הממוצעים שהתקבלו עבור שלושת היגדים אלו היו הגבוהים ביותר בסיום השהות, $x=4.9$ ובין הגבוהים בתחילת השהות, $x=4.7$ (על סולם של 5-1). בנוסף, בסיום השהות הגברים קושרים פחות בין אלימותם להתנהגות של בת-זוגם.
- ניתוח הממוצע של כלל השאלות הכמותיות שהופיעו בשאלוני הגברים, בנוגע לעמדתם כלפי אלימות והפחתת האלימות, מראה על שיפור בעמדתם כלפי האלימות.

- הגרף מראה על עמדה חיובית ועל שיפור קל ביחסם של הגברים לנושא הפחתת האלימות, בין תחילת לסיום השהות. בתחילת השהות הממוצע של כלל השאלות הסגורות הוא 4.2 והוא עולה ל- 4.4 בסיום השהות. הגברים המתקבלים הביעו כבר בתחילת דרכם עמדה חיובית גבוהה בעד הפחתת האלימות.
 המטפלים בקהילה מעריכים כי הסיכוי של הגברים לחזור לאלימות הוא בין נמוך לבינוני. למשל, מתוך 9 גברים עליהם דיווחו המטפלים שמית בשאלונים, ל- 5 גברים יש סיכוי נמוך שיחזרו לאלימות, ול- 4 אחרים יש סיכוי בינוני כי לא יחזרו לאלימות. המטפלים מדווחים כי חלו בגברים שינויים התנהגותיים ואישיים, כמו, הפסקת אלימות פיזית, אי-הכחשת האלימות, מוכנות לטיפול. גבר אחד שהיה מובטל מצא עבודה, ומביע נכונות לטיפול, ואצל אחר נפסקה האלימות מילולית והצורך לשליטה בכספים. המטפלים מציינים כי "הגבר בעל מוטיבציה לטיפול על מנת שלא לחזור לדפוסי התנהגותו, ומבין כי האחריות על השליטה באלימות היא עליו" וכן, "נראה כי גם בעתיד

תהיה שליטה באלימות פיזית". עמדות אלו חוזרות גם בראיונות אחרים עם אנשי המקצוע בקהילה.

יחד עם זאת, לגבי חלק מהגברים המטפלים מדווחים כי עדיין יש אימים ושימוש באלימות מילולית. במקרה אחד אף התחדשה האלימות והתלונות של האישה במשטרה, עם הסרת צו ההרחקה. רוב המטפלים מדווחים כי בגברים חל שינוי ברמה מעטה או בינונית (הם מדרגים את השינוי כ- 2-3 על סולם של 1 עד 5). המטפלים סבורים כי עבור חלק מהגברים, עם המשך טיפול מתאים, השינוי שהושג ישמר. עבור חלק אחר, לא ברור האם השינוי שהושג יישמר.

כל המרואיינים נזהרים מאד בהערכתם את הסיכוי כי הגברים יחזרו או לא יחזרו לאלימות. הערכתם מותנית במבחנים שונים בהם יעמוד הגבר, כמו יצירת קשר מחדש עם האישה, התנהגות במשברים בבית וכד'. המטפלים מציינים כי עבור שני גברים שהוערכו במידה בינונית, יש סכנה כי הטיפול לא הושלם כלומר, הטיפול לא היה מספיק עמוק ובהתאמה כך גם מידת השינוי שחל בגבר.

- יחד עם הפסקת האלימות הפיזית וצימצום משמעותי באלימות המילולית, הנשים מדגישות כי ישנן עליות ומורדות רבים בתהליך שעוברים בני הזוג, עם חזרתו של הגבר מ'בית-נועם'. חלקן מציינות כי בחודשים הראשונים מערכת היחסים ביניהם היתה טובה מאד, אך עם הזמן חלה הידרדרות. נראה כי ההשתתפות בקבוצת הבוגרים ו/או קבלת המשך טיפול בקהילה תורמים במידה רבה במניעת הידרדרות זו. נשים שדיווחו כי הגבר ממשיך להגיע לקבוצת בוגרים ב'בית-נועם' או מקבל טיפול בקהילה, לא דיווחו על הידרדרות מעין זו.

3.2 תפיסת האלימות כפנימית ואישית

השהייה ב'בית נועם' מסייעת לגברים לעבור מדפוס של ייחוס חיצוני כהסבר לאלימות שלהם לייחוס פנימי של האלימות לעצמם ולהתנהגותם.

- בעקבות השהייה בבית נועם הגברים מציינים פחות ייחוס חיצוני לאלימות ויותר לקיחת אחריות עליה. תשובותיהם בשאלונים, בשאלות פתוחות וסגורות, מצביעות על שינויים אלו. הגברים נשאלו לסיבת הגעתם ל'בית-נועם' בתחילת ובסיום השהות. תשובותיהם נותחו על פני שני צירים: האחד, ייחוס סיבת ההגעה ל'בית-נועם', בין אישי ולחיצוני; והשני, מידת ההתייחסות לאלימות⁷.

בתחילת השהות הגברים נחלקים ביניהם בין אלו המסבירים את סיבת הגעתם לטיפול כגורם אישי-פנימי (38%) לבין אלו המסבירים זאת כקשור לגורם חיצוני (31%). לעומת זאת, בסיום השהות הרבה יותר גברים (42%) מסבירים את הגעתם ל'בית-נועם' כגורם אישי-פנימי. רק 29% מהגברים בתחילת השהות ציינו כי התנהגותם האלימה היא הסיבה להגעתם לטיפול, לעומת כמחצית מהגברים בתום השהות (48%) המציינים את התנהגותם האלימה כגורם להגעתם לטיפול.

⁷ פירוט של ניתוח זה מופיע בנספח 5.

למעשה, בסיום השהות אנו מוצאים יותר גברים המציגים את האלימות כסיבה להגעתם ל'בית-נועם' ויותר גברים מציגים זאת כבעיית אלימות אישית שלהם, ולא כבעיית אלימות ברמה כללית-תיאורטית או כהחלטה זרה להם.

- הגברים בתום השהות נשאלו אילו דברים הם מרגישים שהצליחו לשנות בעצמם בעקבות המגורים ב'בית-נועם'. תשובות הגברים, המופיעות בטבלה, מראות כי גברה במידה רבה המודעות של הגבר לעצמו והתנהגותו.

טבלה 1 : הדברים אותם מרגישים הגברים שהצליחו לשנות בעצמם בתום הטיפול

תחום השינויים	פירוט השינויים	כמות	אחוז
שינויים במודעות של הגבר לעצמו והתנהגותו	פיתוח הערכה עצמית	4	44%
	פיתוח מודעות עצמית	6	
	פיתוח שליטה עצמית	11	
	שיפור בהרגשה האישית	6	
	פיתוח הבנה אישית	6	
	שינוי צורת הדיבור	3	
	הרצון לחיות חיים אחרים	2	
המנעות מאלימות	רכישת מושגים/כלים להתמודדות באלימות	11	18%
	לא להיות אלים	5	
שינויים בדרכי ההתמודדות של הגבר	היכולת להיות אסרטיבי ובעל בטחון עצמי	5	14%
	היכולת להתמודד עם מצבי לחץ	6	
	היכולת לקבל החלטות	1	
שינויים בתקשורת בין-אישית	תקשורת עם הזולת והקשבה	9	13%
	היכולת להבעה עצמית	2	
שינויים ביחס ובקשר עם המשפחה והזולת	להתחשב בזולת ולתרום לאחר	6	11%
	התנהגות עם המשפחה	4	
סה"כ		87	100%

רוב תשובות הגברים (44%) התייחסו לשינויים הקשורים בפיתוח המודעות שלהם לעצמם ולהתנהגותם, כולל פיתוח היכולת לשליטה עצמית, פיתוח מודעות עצמית, ושיפור ושינוי הרגשה אישית וצורת הדיבור. כמעט 20% מהתשובות התייחסו לכך שהגבר ימנע מהתנהגות אלימה בעתיד. 11 תשובות כללו התייחסות למושגים שנלמדו ב'בית-נועם' וקשורים בדרכי התמודדות עם האלימות (כמו, לדבר בשפת אני, לקחת פסק זמן, דיבוב עצמי, לחשוב חיובי, לא לדחוס) וב- 5 תשובות נוספות ציינו הגברים את הפסקת האלימות "לא להיות אלים", "לא להרים ידיים".

- חיזוק נוסף להגברת המודעות ולשינוי בתפיסת האלימות עולה מראיון שקיימנו עם שופטת מעצרים. השופטת תיארה מקרה של גבר אותו המליצה לשלוח לטיפול ב'בית-נועם' וכאשר הוא חזר אליה בתום הטיפול "היתה לו תובנה אחרת של האלימות במשפחה". לדבריה, מקרה זה היה

מקרה קשה של אלימות במשפחה והיא מציינת כי השינוי שהגבר עבר היה גדול מאד. היא מברכת על היוזמה של 'בית-נועם', ומציינת כי היתרון של בית מעין זה הוא שבמסגרת חלופת מעצר וההרחקה מהבית משיגים גם שיקום. טענות מסוג זה שבות וחוזרות בקרב אנשי מקצוע שונים בקהילה הקולטים את הגברים השבים מ'בית-נועם'.

- השינויים שחלו בגברים נבחנו בשאלוני התחלה וסיום. הגברים התבקשו לציין מהם הדברים אותם לא ידעו קודם לכן ולמדו במהלך שהייתם ב'בית-נועם'.

טבלה 2 : הדברים שהגברים מרגישים שלא ידעו קודם ולמדו עכשיו

תחום הלמידה	אחוז בתחילת שהות	אחוז בסיום שהות
פיתוח שליטה עצמית והתמודדות במצבי לחץ	39	18
פיתוח מודעות עצמית: מודעות לאלימות, לדאוג לעצמי, להכיר את עצמי, לקחת אחריות	16	26
לימוד מושגים חדשים: לקחת פסק זמן, מעגל האלימות, סוגי האלימות, שפת אני, דיבוב עצמי, מבער רגשי.	14	20
תקשורת עם אחרים, הקשבה ושפה שונה	17	14
שינוי התנהגותי: להיות יותר סבלן וקשוב, ופחות עצבני	10	10
התנהגות עם הילדים	2	10
השפעת האלימות של הגבר על אחרים סביבו	2	2

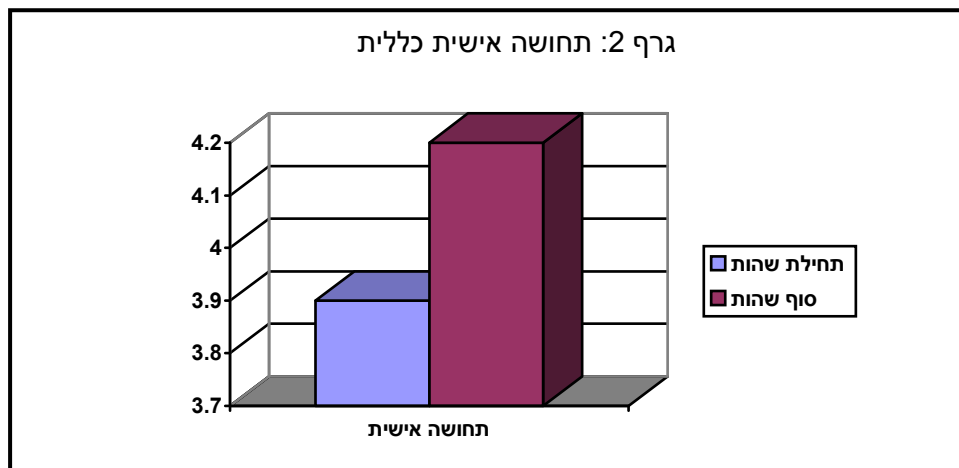
- הגברים בתחילת השהות מציינים כי למדו דרכים לשליטה עצמית והתמודדות במצבי לחץ, שלא ידעו אותם לפני כן. כמעט 40% מהדברים אותם הם מציינים שלמדו ולא ידעו אותם קודם לכן קשורים בשליטה עצמית.

לעומת זאת, גברים בתום השהות מדגישים כי ב'בית-נועם' למדו דברים שפיתחו בהם את המודעות העצמית כלפי האלימות שלהם, יחד עם ההכרה ברצון לדאוג לעצמם, להכיר את עצמם ולהיות אחראיים למעשיהם (26% מכלל ההיגדים שצוינו ע"י הגברים). 20% מההיגדים התייחסו ללמידה של מושגים חדשים הקשורים באלימות.

3.3 שינויים התנהגותיים

ממצא אחד: נשות הגברים ואנשי מקצוע בקהילה מדווחים כי התנהגות הגברים הפכה לרגועה ומתונה יותר. הנשים מדווחות על שינויים אלו יותר מאנשי המקצוע.

- 17 נשים ציינו שינויים התנהגותיים - הגברים מצליחים לשלוט טוב יותר בכעסים שלהם, הם רגועים יותר, מתנהגים אחרת ומתמודדים אחרת עם הילדים ("הגבר היום יותר קר-רוח", "היום הוא פחות מתפרץ מפעם").
- 10 נשים ציינו כי הגברים מעריכים ומכבדים אותן יותר, שתגובותיהם התמתנו והם יותר עוזרים לאישה בבית ("היום הוא יותר קשוב, רואה שקשה לי", "הוא עוזר הרבה בבית, שוטף כלים, עוזר בניקיון ובבישול"). וזאת על אף שבשאלונים מציינים הגברים בשתי התקופות כי פחות חשוב לטפל בהקניית הרגלי עבודה ולימוד ביצוען של עבודות בית (לנקות, לבשל, וכד'). הממוצעים שהתקבלו עבור שני היגדים אלו היו הנמוכים ביותר בסיום השהות, $x=2.9-3.4$, והנמוכים ביותר בתחילת השהות, $x=3.1-3.4$.
- הגברים התבקשו לסמן בתחילת הטיפול ובסופו את תחושתם הכללית, על רצף הנע בין 1 עצוב (שמבוטא על ידי שרטוט פנים עצובות) ועד 5 מאושר (שמבוטא על ידי שרטוט פנים מחייכות).

- גברים בסיום השהות מדווחים על תחושה כללית טובה יותר ($x=4.2$) מגברים הנמצאים בתחילת שהותם ב'בית-נועם' ($x=3.9$). נראה כי השהות ב'בית-נועם' יוצרת בגברים תחושה נינוחה יותר, הם מרגישים טוב יותר עם עצמם. יתכן כי תחושה זו אף תורמת להתנהגות הרגועה עליה מדווחים גורמים אחרים.

ממצא שני: הנשים מדווחות כי הגברים מדברים בצורה רגועה יותר וכי התקשורת עימם טובה יותר.

- רוב (19) הנשים אומרות כי הגברים יודעים טוב יותר להקשיב, לנהל שיחה עם האישה והילדים, לדבר בטון שקט ולשתף את האישה ("הוא יודע לדבר על הבעיות שלו ולא להתעצבן", "הוא מקבל, הוא מדבר יותר, הוא לא מרים את הקול").
- בסיום השהות הגברים מסכימים במידה רבה כי לא יהיו כלל אלימים כלפי ילדיהם וכלפי בת-זוגם וישתתפו בגידול הילדים. הגברים מסכימים במידה גבוהה למדי כי יצליחו לפתור ויכוחים בשיחה ($x=4.4$).
- יותר גברים בתום השהות ציינו כי למדו דרכי תקשורת שונות עם ילדיהם. 10% מכלל ההיגדים בתום השהות כללו למידה של הגברים על דרכי התנהגות שונות עם הילדים (למשל, "לשמוע ולהאזין לילדים", "לדאוג לילדים"), לעומת רק 2% מכלל ההיגדים בתחילת השהות.
- במקביל לשיפור בהתנהגות הגבר, מציינות הנשים גם תחומים בהם יש להמשיך ולטפל. שני התחומים אותם מציינות הרבה מהנשים הם (1) שינוי בתפישה ובעמדות כלפי נשים, ותקשורת אחרת עימן ו- (2) התמודדות עם תפקיד האב והקשר עם הילדים. נשים בודדות מציינות כי לא היתה מספיק תמיכה בגבר, כי הוא לא נפתח מספיק, כי הטיפול לא מוקד בקושי הספציפי שלו, כי היתה נטיה לעודד את הגבר להיפרד מאישתו וכי לא שמעו את הצד של האישה. התייחסות לתחומים אלו בדברי הנשים, מחזקת שוב את העובדה כי קיים פער בין ציפיות הנשים וציפיות 'בית-נועם' מהטיפול. עבור הנשים, אין זה מספיק שפסקה האלימות הפיזית-מילולית, כאשר עבור 'בית-נועם' זהו הישג וצעד ראשון להמשך טיפול. במספר מיקרים האישה מתארת מצבים בהם הגבר עבר מאלימות פיזית לאלימות אחרת, כמו מניפולציות, אלימות רגשית או אלימות דרך הילדים. נשאלת השאלה באיזו מידה מצליח 'בית-נועם' להקנות אלטרנטיבות בתקשורת שבינו לבין האישה והילדים.

ממצא שלישי: יש עדויות שהטיפול ב'בית-נועם' משפיע גם על התנהגות הגברים בתחומי חיים נוספים, בהם היה ביטוי לאלימותם.

גברים שונים דיווחו כי השהות ב'בית-נועם' גרמה להם להתנהג שונה לא רק בבית, עם האישה והילדים, אלא גם בנהיגה בכביש. שני גברים שרואיינו התייחסו לכך שהם נוהגים היום רגוע יותר, "בית-נועם" הקנה לי יותר מהקטע שלי עם אישתי, אלא לחיים בכלל, זה השפיע גם על הנהיגה שלי בכביש, אני כבר לא מתרגז מכל דבר". בקבוצת בוגרים השווה אחד הגברים בין תחושותיו לבין נהג על הכביש "אני מרגיש כמו נהג שלוחץ על הבלמים עוד לפני שמתרחשת התאונה. כבר פעמיים קרה בבית שהתחילו לעלות הקולות בגלל איזה עיניין, ופתאום הכל נרגע. לא יודע מה בדיוק עשיתי אבל העיניינים לא התחממו, אלא נרגעו. אפילו לא הייתי צריך לקחת פסק זמן".

3.4 שינויים בתפיסת תפקידו של 'בית-נועם'

הגברים מגיעים לבית-נועם עם ציפייה לקבל כלים קונקרטיים להתמודדות באלימות ויוצאים ממנו עם הבנה שהכלים שהם צריכים לקבל הם ברמת המודעות והלמידה הרחבה.

- הגברים התבקשו לציין מהם מטרותיו של 'בית-נועם' בעיניהם, בתחילת ובסיום השהות. תשובותיהם נותחו בשיטת ניתוח תוכן שהביאה למיקוד ב- 12 מטרות. השוואת המטרות שצויינו ע"י הגברים בתחילת ובסיום השהות מצביעות על קווי דימיון ושוני בין שתי התקופות.

טבלה 3: המטרות של 'בית-נועם' בעיני הגברים

המטרות	אחוז בתחילת שהות	אחוז בסיום שהות
שליטה עצמית: ברגשות, במצבי לחץ, בכעסים	23	19
לצאת ממעגל האלימות	14	20
לרכוש דרכי התמודדות ופעולה, לרכוש ארגז כלים	17	11
שיקום והשתנות עצמית: לשפר, לעזור, לצאת אדם אחר, לשנות התנהגות, לקחת אחריות, לרכוש בטחון, אמונה עצמית בעצמך ויכולתך	14	17.5
מודעות עצמית: ניתוח המצב, להכיר את ה"אני" שלי	8	17
למידה: למידה כללית, ערכים, להתבטא, לחשוב	9.5	11
ללמוד על הקשר עם הזולת: ללמוד איך להתנהג עם המשפחה, ללמוד על הזוגיות, ללמוד להתייחס לזולת	9.5	3.5
הרחקת הגבר מהבית ללמידה	2	1
להעניק בית חם, לאפשר מקום מגורים	3	0

- השוני הבולט בין שתי התקופות הוא כי הגברים בתום השהות מדגישים יותר את הגברת המודעות העצמית (17%, לעומת 8% בתחילת השהות), לעומת גברים בתחילת השהות המדגישים רכישת כלים להתמודדות (17% לעומת 11% בתום השהות). השוני מדגיש כי הגברים

בסיום השהות קושרים במידה רבה בין הפסקת האלימות לרכישת מודעות עצמית לגורמי האלימות, לעומת גברים בתחילת השהות הקושרים בין הפסקת האלימות לדרכי התמודדות עם מצבי לחץ.

שלוש מטרות שונות מודגשות בשתי התקופות:

1. להביא לשליטה עצמית (בתחילה 23% שיוורד בסיום ל- 19%).
  2. לצאת ממעגל האלימות (בתחילה 14% שעולה בסיום ל- 20%).
  3. לשקם את האדם ולהשתנות (בתחילה 14% שעולה בסיום ל- 17.5%).
- מבין שלוש מטרות אלו, בתום השהות הגברים מדגישים יותר את הצורך לצאת ממעגל האלימות וכן שיקום והשתנות עצמית, לעומת הגברים בתחילת השהות המדגישים יותר שליטה עצמית. כלומר, לגברים בתום השהות יש תפיסה כוללת יותר של בעיית האלימות, ואינם מסתפקים ברכישת שליטה עצמית בלבד. הם קושרים בין הפסקת האלימות לשינוי עצמי של האדם, כפן נוסף בהגברת המודעות העצמית של הגבר.

3.5 שינויים במסגרת המשפחתית

בכל הראיונות (26) נשאלו הנשים האם היו בקשר עם הגבר במהלך שהותו ב'בית-נועם'. מתשובותיהן עולה כי יש שונות רבה בין הקשרים המתקיימים בין הגבר לאישה, במהלך שהותו של הגבר ב'בית-נועם'. ניתן להבחין בין נשים שהקשר עם הגבר בזמן שהותו ב'בית-נועם' היה הדוק וטוב, לנשים שקשר זה היה להן למועקה. קרוב למחצית מהנשים מדווחות על קשר טוב עד בינוני בתקופת השהות ב'בית-נועם', והאחרות מתארות קשר פחות טוב.

11 מהנשים שמרו על קשר עם הגבר בזמן שהותו ב'בית-נועם', וקשרים אלו נעו בין חיוביים לבינוניים. הקשרים החיוביים תוארו כטובים והדוקים ("זו היתה תקופת 'ירח הדבש' שלנו") בהם הגבר התנהג בצורה חיובית והאישה חשה בטחון ("זו הפעם הראשונה שהרגשתי שאני לא תחת טרור") הקשרים הפחות טובים אופיינו בעיקר בעליות וירידות במערכת היחסים בין בני הזוג. 5 נשים מתארות קשר טוב במידה בינונית בו התקיים דיאלוג ביניהם אך ללא קירבה רבה. 7 נשים מדווחות על קשרים פחות טובים עם הגברים, המתאפיינים בתחושת פחד בה שרויה האישה וכן מיקרים בהם הגבר "ממשיך ומטריד את האישה כשברצונו לשמור על קשר". 3 נשים לא דיווחו כי היו בקשר עם הגבר.

מהראיונות עולה כי תקופת השהייה של הגבר ב'בית-נועם' היא מעין תקופת מבחן בעיני האישה. הגברים שהשתדלו להוכיח לאישה כי השתנו בזמן השהייה ב'בית-נועם', הם גברים שעברו שינוי רב בהתנהגותם, בנוסף על הפסקת ההתנהגות האלימה. אחת הנשים מסבירה "קודם כל רציתי לתת לזה זמן, לראות שהוא רציני ולא מפספס את מה שצריך לעשות שם. ואז החלטתי שבכל זאת אתן לו הזדמנות". נראה כי תקופת השהייה ב'בית-נועם' מהווה מעין "כרטיס כניסה חזרה" מבחינת האישה והילדים. עבור הגבר זהו שלב שבו הוא לומד כי באפשרותו לנהוג במשפחתו בצורה אחרת, מכפי שהכיר ונהג עד כה.

נראה שיש מתאם בין קשר המתקיים בין הגבר לאישה, במהלך שהותו של הגבר ב'בית-נועם', לבין חזרתו של הגבר לחיים משותפים עם משפחתו. ככל שאיכות הקשר טובה יותר ותדירותו גבוהה,

גדל הסיכוי כי הגבר יחזור לחיים עם משפחתו, מאשר במיקרים בהם קיים פחות קשר. בהקשר זה יש לציין כי בעיני הצוות המטפל, חזרה של גבר למשפחתו אינה בהכרח מצביעה על שיפור ושינוי גדולים יותר מגבר שלא חוזר למשפחתו. אנשי הצוות ב'בית-נועם' מדגישים כי במקרים מסוימים אי-חזרה של הגבר מראה כי הוא הצליח ליצור הפרדה ברורה יותר בין ה"אני" העצמי שלו לבין זה של אישתו.

בניתוח שהשווה בין 15 גברים על פני כל הכלים עולה כי גם כאן ניתן לראות הלימה כמעט מוחלטת בין המטפלים השונים למעט דיווחים שקשורים לתקופות שונות (בתהליכי גירושין לעומת – אחרי הגירושין). זאת למעט מקרה אחד בו המטפלים והאשה מדווחים על שיפור אך תנודות בקשר והגבר מדווח על שיפור.

במדגם נמצא שכמחצית מהגברים נשאלו נשואים וכמחציתם התגרשו בעקבות השהות בבית. נראה כי ברוב המכריע של הגברים (11 מתוך 15) מדובר על שיפור ביחסים, בחלק מהמקרים בהם היו גירושין השפור נשמר בזכות ניתוק, מצב שהוא חיובי כשלעצמו בקרב אוכלוסייה זו המתוארת כבעלת רמת תלות גבוהה ונטייה להטרדה אחרי הפרדה. בנוסף על שיפור הקשר עם האשה מודגש מאד, ולפעמים הרבה יותר, שיפור הקשרים עם הילדים.

ב- 6 מקרים מדווח על זוגות שהתגרשו והצליחו לשמור על קשר טוב ביניהם או לפחות על ניתוק נטול קשיים "אין אתה קשר, שיחררתי אותה". ברוב המכריע של המקרים הללו מדובר על שיפור הקשר עם הילדים. "רגוע יותר", "טוב יותר עם הילדים".

ב- 5 מקרים מדווח על זוגות שנשאלו נשואים ומצב הזוגיות שלהם טוב יותר משהיה "יותר סבלני, רגוע", בנוסף מדובר על שיפור בקשר עם הילדים ו/או המשפחה הביולוגית.

ב- 2 מקרים מדווח על זוגות שנשאלו נשואים אך הקשר אינו טוב. "מתחים".

ב- 2 מקרים מדווח על זוגות שהתגרשו והקשר ביניהם נשאר בעייתי – "טעון", או "בתהליך שיפור".

פרק 4: הרובד המקצועי ואופי הטיפול ב'בית-נועים'

4.1 הרציונאל הטיפולי והתפתחותו

ההתייחסות לגבר האלים ב'בית-נועים' היא כאל אדם שיש לו בעיה במישור ההתנהגותי, הקוגניטיבי והריגשי. כלומר, האלימות הינה תוצר של גורם אינטגרטיבי, הכולל גורמים שונים המשפיעים עליו. לכן הטיפול המוצע ב'בית-נועים' הוא מודל טיפולי אינטגרטיבי-כוללני. 'בית-נועים' שונה ממודלים אחרים לטיפול באלימות של גברים כלפי בנות-זוגם, המופעלים במסגרות טיפול אחרות. מודלים אלו הם מודלים אמבולטורים, פרטניים, זוגיים ו/או קבוצתיים, לרוב חד-שבועיים.

רציונאל הטיפול ב'בית-נועים' גורס כי במהלך שהותו של הגבר ב'בית-נועים' הוא עובר טיפול בכמה מישורים: במישור הקבוצתי הוא חווה מגוון נושאים; במישור הפרטני הוא מגיע לרבדים אישיים-פנימיים שלו; ובמישור הבין-אישי, כמתגורר, הוא עובר התנסות האמורה להנחות אותו לחיים שוויוניים, להדדיות ולרכישת כלים לפתרון בעיות בחיי היומיום. הגבר לומד לקחת אחריות על חייו ועל ההתנהגות שלו. התצפיות מתקפות טענות אלה.

מסגרת הפעילות של 'בית-נועים' עבור הגברים השוהים בה כוללת קבוצה טיפולית בכל ערב מימות השבוע, טיפול פרטני שבועי וניהול משק בית משותף (הכנת ארוחות, ניקיון הבית, כביסה וכד'). החיים יחד מזמנים לגברים סיטואציות שונות בהן עליהם להתפשר, להקשיב לצד השני ולהגיב בצורה חדשה ושונה מזו אליה היו רגילים. הם חוזרים ערב ערב, לאחר יום עבודה, ל'בית-נועים' בו עליהם להכין לעצמם ארוחה, לנקות לאחריה ולדאוג שישאר אוכל גם למאחרים. דינמיקה אינטנסיבית זו מעלה מדי יום התמודדויות חדשות עבור הגברים ולמידה עצמית בזמן אמת.

הרציונאל על פיו פועל 'בית-נועים' מדגיש שלושה אספקטים בטיפול: (1) המסגרת הביתית, (2) המודל הטיפולי האינטגרטיבי ו- (3) הגבר המטופל במוקד. המסגרת הביתית מאפשרת לגברים להתנסות בתפקוד בבית משותף, בחלוקת תפקידים, במערכות יחסים במערך החיים ב'בית-נועים'. מסגרת זו מאפשרת הכלת שלב הדיכאון אותו חווה הגבר ומאפשרת לצוות המטפל לראות את הגבר במעגל חיים שלם. מודל הטיפול האינטגרטיבי כולל טיפול פרטני וקבוצתי בגישות התנהגותיות-קוגניטיביות ובתהליכים דינמיים, תוך שילוב תהליכים חינוכיים, לימודיים וחברתיים. המודל האינטגרטיבי מאפשר התאמת הטיפול לצרכים ולקצב האישי של כל מטופל. 'בית-נועים' מדגיש כי הטיפול הוא בגבר, בתוקפן עצמו, ולא באחרים הקשורים אליו. המסר המודגש לגבר הוא כי מצבו הוא תוצאה של התנהגותו ואחריותו, וכי שינוי בהתנהגות עשוי לשפר את מצבו.

- כאשר נשאלו הגברים מהם הדברים הטובים בעיניהם ב'בית-נועים' הם התייחסו לשני התחומים המאפיינים את 'בית-נועים': תחום הלמידה, וכן החיים והמגורים בצוותא. גברים בתחילת הטיפול ובסופו מדגישים במידה דומה שני תחומים אלו. 58% מהדברים שצוינו ע"י הגברים בשתי התקופות התייחסו ללמידה הקבוצתית והאישית המלווה את שהותם ב'בית-נועים', ו- 42% מהדברים התייחסו למסגרת החיים בבית כולל צוות מקצועי ומסור, אווירה נעימה והחיים ביחד.

בתחום הלמידה מדגישים הגברים בשתי התקופות את השיחות הקבוצתיות ואת ההעשרה אותה מקבלים מאנשי המקצוע. האינטנסיביות והמגוון בפעילויות מודגשים בעיקר בתום השהות (19%), מאשר הדגש שניתן להם בתחילת השהות (7%).

בנוגע לחיים במסגרת ביתית, בשתי התקופות הגברים מציינים כי הצוות מקצועי מאד, נותן יחס מסור, עם אהבה ותשומת לב. יחד עם זאת, גברים בתום השהות מדגישים יותר את החיים בצוותא ואת החברים ב'בית-נועם' (26%), מכפי שמציינים זאת גברים בתחילת השהות (10%). נראה כי החיים בצוותא הולכים ונעשים חשובים יותר לגברים, ככל שהם שוהים זמן ממושך יותר ב'בית-נועם'. יתכן והעובדה כי החיים בצוותא צוינו פחות בתחילת השהות מושפעת מהקושי של גבר חדש להשתלב בקבוצת גברים קיימת. עם התקדמות הטיפול ובמיוחד בתום השהות, הגבר חש יותר בנוח בקבוצה ומכיר ביתרונות של החיים בצוותא.

- לגברים השוהים ב'בית-נועם' ולגברים שסיימו שהותם בו, יש תפיסה חיובית על 'בית-נועם', והם מתקשים לציין מהם הדברים הפחות טובים ב'בית-נועם'. כ- 48% מהגברים בתחילת השהות ו- 38% בתום השהות לא השיבו לשאלה זו או ציינו כי אינם יודעים על דברים שהם פחות טובים ב'בית-נועם'. הדברים הפחות טובים קשורים בחיים בצוותא בבית (כולל: הצפיפות, תורנויות, הארוחות, הלינה, הרעש) ובמאפייני ניהול הבית (כולל: זמנים נוקשים, התשלום, שיטת הכוכביות, הגבלת היציאות).

4.2 הקבוצות הטיפוליות הפועלות ב'בית-נועם'

העבודה הטיפולית כוללת קבוצה טיפולית כל ערב, טיפול פרטני ותמיכה או ייעוץ אחר לו נזקקים הגברים במהלך שהותם ב'בית-נועם'. הייחוד של 'בית-נועם' מבחינה טיפולית הוא האינטנסיביות של הפגישות הקבוצתיות (כל ערב) והגיוון שלהן (נושא אחר כל ערב או מיקוד שונה לנושא שבועי). הנוכחות בקבוצות הערב היא חובה ונחשבת כחלק מחובות השהייה ב'בית-נועם'.

תצפיות שנערכו בקבוצות ערב שונות מראות כי ישנם מספר כללי-על הנשמרים בין הקבוצות השונות. הגברים יודעים על שעת תחילת הקבוצה ועליהם האחריות להתכנס ולהכין את החדר לשיבה במעגל כמקובל. בכל הקבוצות מקובל לאפשר לכל משתתף להביע את עצמו ללא הפרעה או קטיעה, לא לדבר בשפת 'אתה' ('אתה מפריע לי') אלא לעבור לשפת 'אני' ('אני מבקש ממך לא להפריע לי') וכאשר ניתן, משקף המנחה את התחושות הנילוות לדיונים בקבוצה.

למרות שהקבוצות נבדלות במידה בה הן שמות דגש על חשיפת רגשות וחוויות אישיות (למשל, קבוצה פתוחה המדגישה היבטים רגשיים-דינמיים ובה מושם דגש רב על חשיפה לעומת קבוצת שליטה עצמית המתנהלת על-פי מודל קוגניטיבי-התנהגותי), בכל הקבוצות הדיונים מובילים להעלאת סיטואציות אמיתיות אותן חוו הגברים בעבר או בהווה, הקשורות לנושא בו עוסקת הקבוצה. כך למשל, גבר המציג אירוע בו חווה תחושת איבוד שליטה עצמית, מאפשרת למנחה לנתח יחד איתו את התחושות אותן חווה במהלך סיטואציה זו, להבין מדוע הגיב באלימות וכיצד ניתן להתייחס לסיטואציה בצורה שונה שתוביל אף לתגובה שונה. האירועים המתרחשים ב'בית-נועם' עצמו (בין הגברים לבין עצמם, בינם לבין המטפלים ואף בינם לבין נשותיהם) מתועדים על ידי הצוות המקצועי במהלך היום ומהווים בחלקם משאב לדיון בשיחות הקבוצתיות (וגם הפרטניות).

במהלך הפעלת 'בית-נועם', הופעלו בו תשע קבוצות טיפוליות שונות. מתוכן נבחרו, כל פרק זמן, חמש קבוצות המופעלות חמישה ערבים בשבוע. הרציונאל בבחירת נושאי ותכני הקבוצות שנקבעו כתוכנית טיפולית-חינוכית, הוא לתת מענה לצרכים הייחודיים והשונים של השוהים ב'בית-נועם'. כך, בכל תקופה התקיימו קבוצות מגוונות העונות לצרכים שונים של השוהים ויוצרים יחד מכלול שלם. האופי הספציפי של הקבוצה נקבע כמובן בהתאם לנטיות וכשרי המטפלים. הקבוצות השונות שהופעלו ופועלות ב'בית-נועם' הן:

1. קבוצת ילדים עדים לאלימות. מטרתה להביא לשינוי ההתנהגות ההורית של הגבר האלים ולהביא למודעות את השפעת האלימות על הילדים.
2. קבוצה פתוחה. מטרתה למידה מבעיות והתנסויות העולות מעצם החיים המשותפים כסימולטור לחיי משפחה ולמסגרות עבודה.
3. קבוצת שליטה עצמית. מטרתה להשיג שינוי התנהגותי באמצעות שינוי בדפוסי החשיבה והכרה בכך שקיימות חלופות הבנה והתנהגות שונות לכל סיטואציה.
4. קבוצת מודעות עצמית. מטרתה להביא להרחבת המודעות העצמית, פיתוח ייחוס פנימי ואחריות אישית, בדרך חוויתית שאינה מאיימת.
5. קבוצת מיניות. מטרתה להפסיק את האלימות המינית ולפתח יכולת הדברות בתחום.
6. קבוצת הורות. מטרתה למידה על צרכי הילדים והתפתחותם, לפיתוח מודעות להשפעת ההתנהגותם על הילד ולפיתוח מיומנויות של הורה.
7. סדנה במגע חיובי (טכניקת השיאצו). מטרתה לפתח מגע כקשר לא-מילולי, תוך רגישות מירבית לצרכי הזולת ולהשפעה החיובית שיש למגע, שהוא מעין 'דיאלוג' בין שני אנשים.
8. קבוצת טיפול באמנות. מטרתה להעלות את הדימויים האישיים, התפישות והאמונות של הגברים באמצעים לא מילוליים.
9. קבוצת הישרדות. מטרתה לפתח שליטה עצמית באמצעות טכניקות של אומנויות לחימה, כבוד לזולת והתנהגות במסגרת כללים מוסכמים⁸.

לאחר כשנתיים להפעלת הקבוצות במתכונת זו, התגבשה בקרב הצוות המקצועי של 'בית-נועם' התחושה כי הגברים יוצאים מהטיפול כאשר הדברים שנלמדו בקבוצות לא מספיק מופנמים וכי הלמידה מפוזרת. דיון בצוות והכרות עם מבנה לימודים בית-ספרי המבוסס על למידה לפי נושאים, הביא ליישומו של מודל הפעלה חדש. במודל זה נבחרו 16 נושאים שבועיים, שנראים חשובים לעבודה עם הגברים בעיני הצוות.

במהלך השבוע מתקיימות 5 קבוצות שונות, כפי שהתקיים בעבר, אך הן ממקדות את הדיונים לנושא השבועי. כך למשל, שבוע בו הנושא השבועי שנבחר הוא 'אחריות' יראה כך:
יום א' - קבוצת שליטה עצמית: דגש על למידה דידקטית, חשיבה ודיון במושג אחריות.
יום ב' - קבוצת מודעות עצמית: דגש על הצד הרגשי באמצעים השלכתיים, מה אני מרגיש כלפי 'אחריות'?

⁸ הקבוצה הודרכה ע"י ד"ר דניס הנובר וגב' דניאלה ג., לאחר רצף פגישות ניסיוני הוחלט לא להמשיך בהפעלת הקבוצה.

יום ג' - קבוצת מיומנויות: תירגול מיומנויות הקשורות בנושא 'אחריות'. למשל, איפה האחריות שלי בזה שאני היום לא רואה את הילדים שלי?

יום ד' - קבוצת ילדים עדים לאלימות: עבודה בגישת פסיכו-דרמה, עם דגש על אחריות הורית כלפי הילדים שלי.

יום ה' - קבוצת פתוחה: חזרה על כל השבוע לבדיקת הפנמת הנושא וכן עיסוק במערכת היחסים בין הגברים והקשר שלהם ל'אחריות'.

מודל זה הופעל לראשונה ב'בית-נועם' בארבעת החודשים האחרונים (אוקטובר 1999 - ינואר 2000), וכיום הצוות נמצא בשלבי הסקת מסקנות ושיפור המודל, לקראת הסבב השני. עדיין קיימות שאלות בנוגע למודל זה, כמו הפער בין המקום בו הגברים נמצאים והנושא השבועי (בעיקר עם גברים חדשים המצטרפים לקבוצה) וכן מהי מידת החופש של המנחה עם הנושא השבועי. שאלות אלו ואחרות יתבררו בעתיד. בשל תקופת הזמן הקצרה להפעלתו (כשעיקר ההפעלה בתום תקופת ההערכה) לא ניתן להעריך מודל זה לעומק. ניתוח הפעילות הקבוצתית מלמד כי:

- החשיבות של העבודה הקבוצתית צוינה ע"י הגברים בשאלונים. גברים בתחילת ובסיום השעות סבורים כי המסגרות ב'בית-נועם' התורמות ביותר הן אלו הכוללות מפגשים עם אנשי מקצוע, במסגרות שונות. המסגרות שצוינו בעיקר הן שיחות אישיות עם אנשי הצוות וכן המפגשים במסגרת קבוצה פתוחה וקבוצת שליטה באלימות (שלושת מסגרות אלו קיבלו את הציונים הממוצעים הגבוהים ביותר מבין המסגרות השונות המתקיימות בבית-נועם). המסגרות שצוינו כפחות תורמות הן אלו הטומנות בחובן קשר עם גורמים שאינם אנשי מקצוע. הגברים רואים תרומה מעטה יותר לשיחות אישיות עם דיירים אחרים, עם גברים מכים לשעבר ומפגשים ו/או שיחות טלפוניות עם המשפחה. יש לציין כמוכן, כי תרומת כלל המסגרות דורגה במידה מעל לבינונית, כולן קיבלו ציון ממוצע הגבוה מ- $x=3.5$.

- כל המטפלים המקצועיים שרואיינו/נשאלו טענו, שכל הגברים ששהו ב'בית-נועם', קיבלו דברים משמעותיים ומגוונים. עבור רובם זו היתה תקופת שהות במסגרת תומכת, יציבה ומכילה, שעודדה יצירת אמון ויכולת להעזר. מטפלים שונים ציינו דברים שונים אותם קיבלו הגברים. המטפלים ציינו כי הגברים רכשו יכולת לקחת אחריות להתנהגותם, מודעות עצמית במידה שונה אצל כל גבר, חיזוק, תמיכה, הרגשת שייכות וקבלה. עבור חלקם נרכשה למידה של תיאוריות וכלים התנהגותיים בנושא אלימות, ניתן להם לבטא כוחות חיוביים באישיותם, והתפתחה המודעות העצמית בנושאים פסיכולוגיים.

החל מספטמבר 1997, פועלת קבוצת בוגרים ב'בית-נועם', בתחילה ע"י מנחה חיצוני ולאחר מכן ע"י אחד מחברי הצוות. במהלך 1998-1999 פועלת קבוצת הבוגרים בעיקביות אחת לשבוע ומשתתפים בה כ- 15-30 גברים. אוכלוסיית היעד לקבוצה זו היא כל הגברים שסיימו טיפול בזמן כזה או אחר. ברוב סיכומי הטיפול שניתחנו יש המלצה להמשיך בקבוצת בוגרים. בפועל מגיעים בוגרים שונים למפגשים שונים. עקב ריבוי המשתתפים, צורף מנחה נוסף להנחיית הקבוצה. תצפית בקבוצת בוגרים זו הראתה כי מפגש זה מאפשר להעלות שאלות העולות מעצם החזרה

הביתה, לקבל החלטות ולקחת אחריות עליהן, לבנות תכנית חים ובעיקר להעזר אחד בשני במשברים.

4.3 הערכת גורמים שונים את הטיפול בבית

ב- 13 מתוך 15 המקרים עליהם בוצע ניתוח משווה מדווחים אנשי צוות בית-נועם ומטפלים חיצוניים כי ההשהיה ב'בית-נועם' סייעה מאד למטופל. ("הרגיש בטוח ורצוי", "למד להיות אמפתי", "עבר שינוי עמוק", "למד לתקשר אחרת במשפחה", "ללא 'בית-נועם' היה מדרדר לאלימות פיזית"). בשני מקרים יש למטפלים ספק ביחס למידת הסיוע של 'בית-נועם' לגבר. במקרה אחד אנשי צוות 'בית-נועם' מדווחים שהיום לא היו מקבלים כלל את הגבר לטיפול בשל חוסר התאמה ובמקרה אחר הם מדווחים על ספק ביחס להפנמה.

המטופלים עצמם שבעי רצון, מרוצים מאד מאיכות הטיפול (גם אם בהתחלה רואים אותו כאינטנסיבי מדי). הם מציינים לטובה דברים חיוביים שקרו להם, בעיקר סביב למידה, הבנת עצמם וכו' (ראה פרוט בסעיף).

נשות המטופלים שבעות רצון אף הן "קיבל הרבה אהבה". מעוטן מדווח שאינו יודע כלל מה קורה לגבר בבית. רוב הנשים שבעות רצון ממה שקורה לגבר בבית אשה אחת שבעת רצון מזה שיש לגבר מסגרת "פחדתי פחות כשהיה שם, נרגעתי שהיה לו איפה להיות".

פרק 5: הקשרים בין 'בית-נועם' לקהילה

5.1 שלב 1. הכרת 'בית-נועם' לקהילה

הקשרים בין 'בית-נועם' לקהילה אופיינו בתחילת דרכם בניסיונות שיווק שונים של הבית לקהילה ובקשיים של החדרת שירות חדש למערך הטיפולי הקיים בשטח. בשלב זה הקהילה לא היתה מודעת לפוטנציאל של 'בית-נועם' ומהו הייחוד והתוספת של שירות זה על אלו הקיימים בקהילה. מטרת השיווק היתה להגביר את מודעות המטפלים בקהילה לייחודיות והתוספת של 'בית-נועם' על השירותים הקיימים, ולהביא לקליטת גברים לטיפול ב'בית-נועם'.

לאחר כחצי שנה של הפעלת 'בית-נועם' ולאור מיעוט ההפניות של גברים, נבחנה עמדת השטח כלפי 'בית-נועם'. בדיקה זו העלתה כי למרות פעולות השיווק האינטנסיביות שנעשו ע"י צוות 'בית-נועם' שירות זה נותר עדיין בגדר אפשרות תיאורטית שלא עברה לשלב היישום בפועל. העובדים בשטח הכירו את המסגרת הטיפולית של 'בית-נועם' אך לא היתה תובנה של המהות והתהליך אליו שואף 'בית-נועם' ולעובדים לא היה ברור מהו המשכו של הטיפול שנותן 'בית-נועם'. ככלל, המסגרת בשלב זה נותרה אפשרות תיאורטית שלא חדרה למודעות האנשים בשטח. צוות 'בית-נועם' הרחיב את פעולות היידוע שלו בקרב קהילות שיש להן פוטנציאל להפנות גברים לטיפול, כמו גם גישושים ראשוניים בקרב בתי-המשפט, יחידת הסיוע הצמודה לבית-המשפט והמשטרה. כפי שניתן לראות בגרף 1 (סעיף 1.1), 50% מהפעילויות במחצית הראשונה להפעלת 'בית-נועם' (מאי-דצמבר, 1997) הוקדשו ליידוע והכרות של גורמים שונים עם 'בית-נועם', כולל סורים בבית והרצאות במסגרות שונות.

5.2 שלב 2. התחזקות הקשרים עם הקהילה

כיום הקשרים בין 'בית-נועם' לקהילה מסועפים ביותר, סביב עבודה משותפת וגיבוש נהלים לשיתוף פעולה. במהלך שנת 1999 התקיימו חמש פגישות שונות בין נציגי ועדת ההיגוי ונציגי שירותי הרווחה מישובים שונים, בדיונים סביב הקשר בין צוות 'בית-נועם' ועובדים בקהילה. לפני, במהלך ולאחר תקופה זו התקיימו כמובן בפגישות רבות נוספות בין הצוות המקצועי של 'בית-נועם' ובין הגורמים הללו.

אחד הקשיים הבולטים התעורר עם חזרתם של הגברים, בתום הטיפול, לקהילה בישובים השונים. לגברים היה קושי במעבר החד מטיפול אינטנסיבי הדוק, לטיפול פחות צמוד וכן התקשו לעבור לטיפול של עובד סוציאלי חדש. לעובדי הקהילה היה קושי 'להיכנס לנעליים' של עובדי 'בית-נועם', וכן להמשיך בטיפול מהמקום אליו הגיע הגבר ב'בית-נועם'. העובדים הסוציאליים בקהילה חוו את הרמה הטיפולית אליה הגיעו ב'בית-נועם' כגבוהה מאד ואת צרכי המטופלים השבים מהבית כמורכבים מאד.

המפגשים בין נציגי 'בית-נועם', נציגי משרד העבודה והרווחה ועובדי קהילה שונים הולידו מסמך לשיתוף פעולה ודרכי עבודה משותפות. כך למשל, כיום הגורם המפנה את הגבר ל'בית-נועם' ממשיך ומתפקד לאורך כל התהליך הטיפולי כ- Case Manager ולמעשה ממשיך להיות איש הקשר בין 'בית-נועם' לקהילה ולגורמים אחרים. ביסוס נוהל זה נתן מענה לשאלות הרבות שהתעוררו סביב ליווי הגבר במהלך שהותו ב'בית-נועם' ובעיקר עם חזרתו לקהילה. כיום, כל גבר

שנקלט ב'בית-נועים' מלווה ע"י עובד בקהילה אשר מקיים קשר עם צוות 'בית-נועים' במהלך הטיפול ומתכונן לחזרתו של הגבר לטיפול בקהילה.

- הקשרים בין 'בית-נועים' לשרות המבחן היו חזקים וברורים עוד בתחילת הדרך, והם התחזקו והתבססו עם הזמן. כפי שניתן לראות בסעיף 2.2, אחוז ההפניות הגבוה ביותר הגיע משרות המבחן (26%) וכ- 40% מהגברים שהתקבלו ל'בית-נועים' הופנו ע"י שרות זה. נראה כי קציני וקצינות המבחן הפנימו בזמן קצר יחסית, את הפוטנציאל של 'בית-נועים' ולמדו לעשות בו שימוש יותר מגורמים אחרים. כמוכן, מנהלת שרות המבחן עודדה את עובדיה להפנות גברים המתאימים לטיפול ב'בית-נועים'. בכך היא חיזקה את הטמעתו של שירות זה כאופציה טיפולית נוספת הפתוחה בפני עובדיה. כאמור, אופי הפעילות של שרות המבחן, של טיפול 'באור החוק', מהווה מוטיבציה טיפולית גבוהה עבור הגברים האלימים (להפניה של קצין מבחן יש תוקף מרטיע יותר מהפניה של עו"ס בקהילה).

- התחזקות הקשרים בין 'בית-נועים' לקהילה בולטת בקשר עם רשויות הרווחה, מרכזים למניעת אלימות והמשטרה, אך בולטת פחות בקשר עם המערכת השיפוטית. עיקר הקשר הקיים כיום בין 'בית-נועים' למערכת השיפוטית הוא דרך יחידת הסיוע שליד בית-המשפט לענייני משפחה. יחידת הסיוע ממליצה לשופטים על גברים הנשפטים בפניהם הנראים כמתאימים לטיפול ב'בית-נועים'. ניתוח ההפניות הראה כי אחוז גבוה מההפניות הגיעו מיחידת הסיוע ורבים מהם אף התקבלו לטיפול. נראה שלשופטים עצמם יש נטייה פחותה להמליץ על הבית כחלופת עונש. לדברי צוות 'בית-נועים', גברים המגיעים לטיפול 'באור החוק', הם גברים שהטיפול בהם מצליח יותר מאשר גברים שבאים ללא התערבות החוק. גברים אלו הם בעלי מוטיבציה רבה יותר לטיפול והעובדה כי הם צריכים לשוב ולהתייצב בבית-המשפט משפיעה לטובה על יחסם לתהליך הטיפולי כולו.

למעשה, ישנה חשיבות רבה לכך שגברים רבים יותר יופנו דרך בתי-המשפט, אך למעשה השופטים עדיין לא מודעים מספיק לאלטרנטיבה של 'בית-נועים', למרות המאמצים שנעשו לידעם. שופטת לשלבי מעצר אמרה בראיון עימה כי יש מקום להגביר את המודעות של כלל השופטים לקיומו של 'בית-נועים' וממליצה לזמן את השופטים לביקור ב'בית-נועים' וליידע את השופטים בממצאי המחקר. בקורים מסוג זה אכן התקיימו, אך רק עם אותם שופטים שנאותו לבוא או להזמין את צוות הבית לביקור אצלם.

- המטפלים שרואיינו או השיבו לשאלונים מביעים הערכה לפועלו של 'בית-נועים' ואף אחד מהם לא הביע ביקורת או העלה עימות או הסתייגות רצינית ביחס לבית. כל המטפלים סבורים כי הגברים מקבלים ב'בית-נועים' תרומה טיפולית רצינית, שאינה במסגרת יכולת הביצוע של מסגרות העבודה בהן עובדים מטפלים אלו. הערות שצויינו התייחסו למחלוקות בנוגע לדרכי טיפול ומידת המעורבות וההכרות עם הצד של האישה, במהלך הטיפול בגבר. רוב המטפלים שומרים על קשר עם 'בית-נועים' באמצעות אחד או יותר מהבאים: קריאת דו"חות הנשלחים אליהם מ'בית-נועים' (7 מתוך 10); מקיימים קשר טלפוני ארוך יחסית עם צוות 'בית-

נועים' (5 מתוך 10) ושולחים דו"חות ל'בית-נועים' (4 מתוך 10). מרכיבים אחרים, קשר טלפוני מועט ומפגשים ב'בית-נועים' או במשרד אחר, צוינו ע"י מעט מהמטפלים.

בועדה המקצועית שדנה בקשר בין 'בית-נועים' לגורמים מקצועיים בשטח (23 בנובמבר 1998), צויינה מספר פעמים החשיבות של יצירת קשר רציף ומאורגן בין צוות 'בית-נועים' לגורמים בשטח. גורמים מקצועיים בשטח מציינים את העובדה שאין חיבור וידוע בין כל הגורמים המטפלים בשטח. כתוצאה מכך, נוצר מצב בו ריבוי של גורמים מטפלים מוביל לכך שהגבר בסופו של דבר לא מטופל כהלכה. צוות 'בית-נועים' פועל בהרבה מיקרים בתפקיד של- case manager על מנת להתגבר על מורכבות זו.

בשאלונים ובראיונות בולט כי המטפלים מעוניינים לקבל מידע רלוונטי ועדכני בנוגע לאלימות ככלל, ובנוגע למיקרים ספציפיים המטופלים ב'בית-נועים'. למשל "ידע על התנסויות במגוון טיפולים בגברים", "כתובת טיפולית לגברים הזקוקים לטיפול אינטנסיבי ממושך", "מידע שוטף על המטופל", "בניית תכנית טיפולית משותפת". כמו כן, המטפלים מעוניינים לקבל מידע מעודכן על הגבר במהלך שהותו ב'בית-נועים', דו"ח סיכום טיפול, לערוך שיחת סיכום ולהגדיר יעדים ומטרות יחד עם צוות 'בית-נועים'. המטפלים מביעים את הצורך בחפיפה מעמיקה יותר בין צוות 'בית-נועים' ועובדי הקהילה בשטח, בנוגע לגבר המסיים טיפול. האחראית על אלימות במשפחה במשרד העבודה לקחה לתשומת ליבה ממצאים אלו וזמנה ועדה מקצועית שבה הועלו דרכים למסד את הידע ולהפיצו.

- רוב הנשים מציינות כי אין להן קשר עם 'בית-נועים', ומיעוטן (6) ציינו כי היה להן קשר כלשהו כאשר הגורם שיזם את הקשר היה שונה בכל אחד מהמקרים: הן עצמן, 'בית-נועים' או גורם מתווך אחר. עיקר הקשרים הם במסגרת שיחות טלפוניות ולעיתים נדירות כאשר האישה מגיעה ל'בית-נועים'. אישה אחת שהגיעה ל'בית-נועים' מציינת כי נדהמה לראות כי זהו בית פרטי וציינה כי היתה בו תחושה אמיתית של בית. עם הזמן חל שיפור בקשר שבין הנשים ו'בית-נועים' והמראיונות ה"חדשות" יותר מציינות הכרות טובה יותר (ראה בהמשך). חשוב לציין כי נושא זה של שמירת קשר רציף ואינטנסיבי עם האישה אינו נמצא במנדט הפעולה של בית-נועים ועם זאת הוא חסר מאד לנשים.

- ראיונות הנשים אף הם מראים כי הקשרים בין 'בית-נועים' לנשים משתפרים ומתחזקים עם הזמן. בראיונות נשים שהתקיימו במהלך שנת 1999 נמצא כי קיים פער בין ציפיות הנשים לבין מטרותיו ויכולותיו של 'בית-נועים'. ככל שחולף זמן רב יותר לפעילותו של 'בית-נועים', גדלה מידת ההכרות של הנשים עם המתרחש ב'בית-נועים'. נשים שרואיינו לאחרונה (תחילת שנת 2000) הפגינו הרבה יותר ידע על המתרחש ב'בית-נועים', על מסגרות הפעילות וידעו לתאר טוב יותר את המתרחש בו.

לנשים יש בעיקר ידע כולל על 'בית-נועים'. רובן יודעות כי הגבר לומד ב'בית-נועים' כיצד להתמודד עם האלימות שלו ולשלוט בה, חלקן אף יודעות לפרט כי למידה זו נעשית בקבוצות טיפוליות ובשיחות פרטניות. נשים שרואיינו לאחרונה הדגישו יותר מנשים שרואיינו בעבר את מסגרת החיים המשותפים ב'בית-נועים' ואת חשיבותם ללמידה של הגבר המתרחשת בעקבות כך. אחת מהן אומרת כי "הרבה מהעבודה [ב'בית-נועים' - ח.ה.] נעשה בדינמיקה אישית שבין האנשים,

שצריך להחזיק בית, לבשל, לעשות כביסה. זה חלק מהאחריות" ואחרת מפרטת כי "הגברים נמצאים שם בקבוצה ורואים את הבעיות שלהם כשהם עובדים יחד וישנים יחד. כשהם מתחככים אחד בשני, הם לא יכולים להסתיר את עצמם. זה מוציא הרבה יותר מטיפול שבועי שזו פגישה חד פעמית".

יחד עם זאת, מקור המידע העיקרי שלהן הוא הגבר עצמו או חבריו של הגבר מ'בית-נועם' איתם הוא שומר על קשר. חלק מהנשים מציינות כי היו רוצות לדעת יותר על פעילותו של 'בית-נועם' מהצוות המפעיל ולא להיות תלויות במידע של הגבר בלבד. אחת הנשים ציינה כי היתה שמחה להשתתף במפגש נשים, של גברים השוהים ב'בית-נועם', ללמידה על 'בית-נועם' ודרכי פעולתו.

5.3 שלב 3. הגדרת צרכים להמשך טיפול בקהילה

משאלוני הגברים עולה כי הרוב המכריע של הגברים מתכוון להמשיך במסגרת טיפולית כלשהי. המסגרות המועדפות הן להשתתף במפגשים קבוצתיים בבית-נועם (94%), לשמור על קשר עם עו"ס בקהילה (77%) ו/או טיפול זוגי או משפחתי (65%). שני-שליש מהגברים ציינו כי היו רוצים להיות אחים בוגרים לגברים אלימים אחרים, ושניים ציינו זאת שוב בנוסף. הטיפול ההמשכי הכי פחות רצוי, בעיני הגברים, הוא טיפול המשכי במרכז למניעת אלימות. רק 32% מהגברים ציינו כי יפנו למרכזים אלו לקבלת טיפול המשכי. ממצאים אלה הלימים רק בחלקם עם סיכומי הטיפול של 'בית-נועם'. שם יש בדרך כלל המלצה ברורה לטיפול המשך ב'בית-נועם' המשולב בטיפול בקהילה. אופי הטיפול ומוקדי הטיפול המומלצים שונים בין המטופלים השונים והם נעים בין תמיכה, שימור מצב האלימות, טיפול זוגי וכו'.

בניתוח שהשווה בין 15 גברים על פני כלי מחקר שונים נמצא שרוב הגברים המשיכו לשמור על קשר עם 'בית-נועם' לאחר תום הטיפול ויש עמם קשר עד לתום ביצוע ההערכה. עם שלושה מהם הקשר נותק לחלוטין האחרים מתקשרים מדי פעם או שצוות בית נועם מתקשר אתם, מדווחים על הקורה להם, נעזרים באופן נקודתי או לשם תמיכה. על 7 מהם מדווח כי השתתפו בקבוצת בוגרים ושניים מתוכם הפכו למדריכי לילה והמשיכו בסיוע לגברים חדשים הבאים לטיפול.

הרוב המכריע של הגברים רצה טיפול המשך בקהילה, לרוב בנושא זוגיות ובחלק מהמקרים רצה קשר עם מטפל או עובד סוציאלי בקהילה.

רבים גם הגיעו לטיפול. מדווח כי חמישה השתתפו בטיפול פרטני שבעה בטיפול זוגי כשאחד מהם תהליך גישור ואחד לפחות משולב עם אישי, אחד בטיפול קבוצתי, אחד טיפול העוסק בקשר עם המשפחה והילדים. גבר נוסף טופל באופן לא סדיר. רק ביחס לגבר אחד דווח כי הוא לא הלך ולא רוצה ללכת לטיפול.

חשוב לציין כי לפחות ארבעה מאלו שהתחילו תהליך של טיפול הפסיקו אותו. ברוב המקרים לאחר זמן קצר ובמיוחד סביב קשיים בטיפול הזוגי.

- המידע שנאסף מהמטופלים בקהילות מראה כי חלק מהגברים היוצאים את בית-נועם אינם מוכנים לטיפול בקהילה. הם מצפים לטיפול אינטנסיבי יותר, כדוגמת זה המתקיים ב'בית-נועם',

וההסתגלות למטפלים החדשים או לתחנה טיפולית חדשה, קשה להם. קושי זה בהמשך הטיפול עשוי ליצור נסיגה במצבם של הגברים.

המרואיינים ציינו כי כשהגבר יוצא מ'בית-נועם' הוא "מלא" בחוויה הטיפולית של 'בית-נועם', ולמטפלים בקהילה קשה "להיכנס לנעליים של המטפלים מ'בית-נועם'" ולנסות להגיע לרמה טיפולית גבוהה. המטפלים חשים כי הגבר מבולבל בין שני המטפלים ונראה כי יש להגביר את העיסוק במעבר של הגבר לקהילה ולמסגרת טיפולית שונה מזו אותה הוא מקבל ב'בית-נועם'. אחד המטפלים הציע כי טיפול ההמשך יעשה למשך זמן מה ע"י צוות 'בית-נועם'.

קושי נוסף הוא חוסר בהירות בנוגע לתחושת השייכות של הגבר עם יציאתו מ'בית-נועם'. בתקופה בה שוהה הגבר ב'בית-נועם' הוא חש בברור את שייכותו ל'בית-נועם'. עם יציאתו לקהילה הוא נתקל בקושי לקבוע האם הוא עדיין משתייך ל'בית-נועם' או האם הוא משתייך לגורמי הקהילה המטפלים בו. מצב זה של חוסר בהירות ואמביוולנטיות מתחזק אצל הגבר והמטפל בו, כאשר הגבר ממשיך להשתתף בקבוצת בוגרים שבועית ב'בית-נועם'.

מסגרת טיפולית המשכית, לאחת סיום 'בית-נועם' היא הכרחית לגברים כדי לשמר ולחזק את שרכשו ב'בית-נועם'. במהלך ראיונות הנשים נתקלנו בשני מיקרים בהם חלה הדרדרות במצבו של הגבר שחזר לביתו ללא מסגרת מלווה תומכת. שני מיקרים אלו הופנו ל'בית-נועם', קיבלו תמיכה מיידית והמצב בין בני הזוג השתפר. כמוכן, בועדת ההיגוי הוחלט שיש לשים דגש על הטיפול המשך בקהילה בעיקר של הגברים שסיימו טיפול ב'בית-נועם'. למרות זאת, עדיין יש קושי בהמשך טיפול אצל גברים שהקשר שלהם עם הרשויות לקוי, שהם לא משתפים פעולה או כי לא היו מוכרים לפני כן לרשויות והחיבור לקהילה הטיפולית עדיין לא ברור.

● הנשים חשות כי קיים קושי מעצם העובדה כי הגבר לומד ומשתנה, בעוד האישה לא בהכרח עוברת תהליך למידה דומה. כל הנשים שרואיינו, פרט לשתיים, קיבלו עזרה מקצועית-טיפולית בתקופה כלשהי. תשע נשים השתתפו במפגשים שבועיים במסגרת קבוצת נשים (קבוצות של נעמ"ת/מרכז למניעת אלימות/המחלקה לשירותים חברתיים). שלוש עשרה נשים קיבלו טיפול פרטני ע"י עובד סוציאלי משירותי הרווחה השונים (מחלקות, מרכזים, וי"צ'ו) וחמש נשים קיבלו טיפול פרטני ממטפל או פסיכולוג פרטי. תשע נשים היו בעבר או נמצאות כיום בטיפול זוגי. שתי נשים היו במקלט לנשים מוכות ואישה אחת היתה בטיפול בפסיכודרמה. אישה אחת מספרה כי היא ובעלה השתתפו במסגרות טיפול שונות - ב"ס להורים, טיפול זוגי, פסיכולוג פרטי וכיום הם בטיפול זוגי בקהילה.

למרות שרוב הנשים מקבלות טיפול במקביל לגבר, במסגרת קבוצתית או פרטנית, נוצר פער בין הגבר לאישה. באותה מידה שיש לדאוג להמשך טיפול מסודר לגבר, כך גם נדרש טיפול מלווה המשכי, קבוע ומסודר לנשים.

ח' 2018

סיכום והמלצות

העדויות השונות מראות כי 'בית-נועם' הוא ארגון לומד, הוא הצליח למסד מבנה פעילות ייחודי, מבנה שהביא לצמצום כמעט מוחלט של אלימות פיזית, לשיפור במודעות העצמית, במידת הרגיעה וברמת התקשורת שבין הגברים לנשותיהם ולילדיהם וזאת גם במקרים של גירושין, שהם בעייתיים במיוחד במקרים של אלימות בין בני זוג. עוד נמצא כי יש הלימה גבוהה, עם הבדלים קטנים, בין הדיווחים של הגורמים השונים ובכללם הגברים עצמם.

עם זאת לא פסקה לחלוטין האלימות המילולית, יש סכנה שחלק מן הגברים ישובו לאלימות בהעדר טיפול הולם ויש קושי לתת לגברים טיפול הולם בקהילה.

לאור זאת אנו ממליצים:

ההמלצות מתייחסות לכל המסקנות שלנו משנתיים וחצי של ההערכה. אנו מודעים למגבלות תקציב ולמגבלות אחרות שיכולות לעמוד בדרך ליישומן, ועם זאת, אנו בוחרים להציג אותן בשלמותן.

1. לאור הכמות הגבוהה של פניות לעומת יכולת ההכלה של הבית יש להערכתנו מקום להעמיק ולהרחיב שירותים הבנויים במתכונת של 'בית-נועם'.

2. טיפול המשך – ממצאי הערכה, הערכות הגורמים המקצועיים והמטופלים ומשפחותיהם מלמדים בוודאות כי חיוני שהגברים יקבלו המשך טיפול ביציאתם מ'בית-נועם'. להערכתנו חשוב להעמיד בפני הגברים מספר חלופות לטיפול משולב או יחיד. החלופות מבוססות על ניתוח ממצאי הערכה, הצעות שהועלו בוועדות ההיגוי ועל החומר התיאורטי:

- המשך קיומן של קבוצות בוגרים אליהן יוכלו להגיע בוגרים רבים ככל האפשר. לאור העובדה שמספר הבוגרים הולך וגובר כפונקציה של הזמן, יש חשיבות להקצות תקציב לעוד מועדי קבוצות.

- הקמתן של 'דירות מעבר', דירות שיהוו תיווך בין 'בית-נועם' לחזרה לקהילה. דירות אלה מיועדות במיוחד לאותם גברים שהשיבה לקהילה תהיה קשה עליהם במיוחד אם בגלל פרידה מהאשה, איסור כניסה לעיר המגורים או בגלל אופי הבעיה. על הדירות הללו לאפשר טיפול פחות אינטנסיבי מ'בית-נועם' אך אינטנסיבי יותר מזה הניתן לגברים בקהילה.

- עיבוי הטיפול שניתן לגבר השב לקהילה. (יפורט בהרחבה בנפרד).

3. עיבוי הקשר בין 'בית-נועם' לגורמי חוץ ביחס למטופלים ספציפיים – כאמור, במהלך השנה האחרונה חל שיפור עצום בהעברת ידע זה. הנשים מכירות טוב יותר את הבית ומוכנות טוב יותר לקלוט את הגבר, מוסד תפקיד של "case manager" שמאפשר קליטה טובה יותר הגברים בקהילה וגברה המודעות הכללית לקליטתם בקהילה. עם זאת, יש עוד הרבה לשפר. חשוב לבחון את הטיפול שמקבלות הנשים תוך כדי, את רמת היידוע וההכנה שלהן, את

ההבנה של המטפלים בקהילה את המקום הטיפולי אליו הגיע הגבר ולבחון לעומק את סוגיית הטיפול הזוגי – זה שכולם מדווחים שהם רוצים אותו אך לא מתמידים בו.

4. ב'בית-נועם' פותח ידע רב על נושא הטיפול באלומות גברים. ידע זה מתאים במיוחד למוסדות טיפוליים כוללנים באלומות, אך נגזרות שלו רלוונטיות לכל העוסקים באלומות. לאלה הקולטים את הגברים בקהילה, לגורמים המקיימים טיפולים אישיים או קבוצתיים עם גברים אלימים, לגורמים המטפלים בנשות הגברים המטופלים ב'בית-נועם' או בנשים של גברים אלימים אחרים.

בשלב זה החלה כאמור, האחראית על הטיפול באלומות במשפחה במשרד העבודה והרווחה לבחון את הנושא, נבחנו הצעות לתיעוד הידע, להפצתו בימי עיון ובישיבות של מנהלי מרכזים לטיפול באלומות. חשוב להערכתנו לבצע זאת, ולנסות להחיל את הידע גם באקדמיה.

5. חשוב לשכלל הכנת הנשים לתהליך אותו עובר הגבר ב'בית-נועם' וזאת במספר מימדים:

א. הכרות (לאו דווקא פיזית) עם המקום ומטרותיו.

ב. חשיבה משותפת על תהליכים שכדאי לה לעבור בעת הטיפול.

ג. הכנתה לתוצאות צפויות של הטיפול.

ביבליוגרפיה

לוי, ש. (1992). קבוצות לעזרה הדדית לבוגרי הקבוצות הטיפוליות לגמילה מאלימות במשפחה: מחקר הערכה. ירושלים: המוסד לביטוח לאומי.

פליסר, י. (1995). נשים בישראל – מידע, נתונים ופרשנות. ירושלים: שדולת הנשים בישראל.

Alpert, E. J., Cohen, S., & Sege, R. D. (1997). Family violence: an overview. American Medicine, 72, Supp, 3-8.

Edelson, J. L. & Tolman, R, M. (1992). Intervention for Men who Batter: an Ecological Approach. Sage Publications.

Pressman, B., & Sheps, A. (1994). Treating wife abuse: an integrated model. International Journal of Group Psychotherapy, 44.

Saunders, D. G. (1996). Feminist-cognitive-behavioral and process-psychodynamic treatments for men who batter: interaction of abuser traits and treatment models. Violence and Victims, 11,393-414.

Straus, M. A., Gelles, R. J., & Steinmetz, S. K. (1981). Behind Closed Doors: Violence in the American Family. New York: Anchor Books.

Walker, E. A. (1995). Current perspectives on men who batter women: implications for intervention and treatment to stop violence against women. Comment on Gottman et al. Journal of Family Psychology, 9, 264-271.

Walker, E. A. (1986). Psychological causes of family violence. In: M. Lystad (Ed). Violence in the Home: Interdisciplinary Perspectives. New York: Brunner Mazal, 71-97.

Walker, E. A. (1984). The Battered Woman Syndrome. New York: Springer Publishing Co.

נספח 1:

מיפוי פעילויות צוות ההערכה: מה נחקר ובאיזה דו"ח הופיע הדיווח

פורסם בדו"ח	מושא החקירה
דו"ח ביניים מס' 4 ומס' 5 ודו"ח ביניים מס' 3 (דו"ח התחלתי)	נשות הגברים שסיימו טיפול ב'בית-נועם'
דו"ח ביניים מס' 4	גורמים מקצועיים קולטים בקהילה
דו"ח ביניים מס' 4	הקבוצות הטיפוליות
דו"ח ביניים מס' 3 ומספר 5	מיפוי הגברים
	מה קורה לגברים השוהים ב'בית-נועם'
	ממצאי שאלון דיירים תחילת וסוף שהות (pre-post)
	מה קורה בקבוצות הערב (דו"ח התחלתי)
דו"ח ביניים מס' 3	הפעלת 'בית-נועם'
	הגדרת מאפייני תפקיד של עובדי 'בית-נועם'
דו"ח מס' 1	הערכת שלב ההתארגנות להקמת בית-נועם
דו"ח מס' 2 חלק א' – דצמבר 97	הגדרת מאפייני תפקיד 'בית-נועם'
דו"ח מס' 2 חלק ב' – דצמבר 97	תפיסות בנוגע לבית-נועם העולות מתוך ראיונות שטח
דו"ח נפרד	תאור הרציונאל הטיפולי של 'בית-נועם': הצגה לקראת דיון
מיועד לפרסום בחודש פברואר 2000	ממצאים ביחס לגברים כולל נתוני תלונות חוזרות
	ניתוח הרובד המקצועי
	מיפוי מדויק של הפניות וקליטה
	מיפוי של תהליכים שעובר גבר מרגע הקבלה ועד לתקופה ארוכה מיום סיום הטיפול: שאלונים וראיונות לגברים, ראיונות עם הנשים, ראיונות עם הצוות המקצועי ב'בית-נועם', ראיונות עם הגורמים הקולטים בקהילה ודוחי שרות המבחן.

אחוז ההפניות של גורמים שונים ל'בית-נועם'

מ- 22 במרץ 1998 עד 18 אוקטובר, 1999 (שנה ו- 7 חודשים)⁹

הפניות שהתקבלו ל'בית-נועם'			סה"כ הפניות		גורם מפנה
אחוז ההפניות שהתקבלו מסך ההפניות של הגורם	אחוז ההפניות שהתקבלו מסך של 65	כמות ההפניות שהתקבלו	אחוז ההפניות מסך של 236	כמות ההפניות	
42.6	40	26	26	61	שרות המבחן
14	12	8	24	57	מחלקות לשירותים חברתיים/פקידי סעד/לשכות רווחה
19	8	5	11	26	עורכי דין/פרקליטות וסנגוריה ציבורית יחידת הסיוע בית-משפט: שופטת מעצרים/משפחה/השלום
45	14	9	8.5	20	
60	5	3	2 סה"כ 21.5	5	
47.6	15	10	9	21	מרכזים למניעת אלימות
14	5	3	9	21	פניות עצמאיות
		0	4	9	האישה/בן משפחה אחר
		0	2	5	תחנה לטיפול משפחתי/ייעוץ נישואין/מרכז לנפגעי סמים
		0	1.5	4	בית כלא/שיקום האסיר
		0	1	3	פסיכולוג/פסיכיאטר
		1	1	2	משטרה
		0	1	2	אחר: קו חרום, מפקד בצה"ל
		65	100%	236	סה"כ

מתוך סך של 236 הפניות: 53 מהגברים המופנים לא התאימו לקריטריונים של 'בית-נועם'

ב- 40 מההפניות הגורם המפנה לא המשיך ביצירת הקשר או ניתק קשר

30 מהגברים סרבו להגיע לטיפול ב'בית-נועם' או לא הגיעו לאינטייק שנקבע להם

⁹ במיקרים בהם ההפניה היתה של שני גורמים יחד, צויין הגורם הראשון מביניהם.

נספח 3:

פרופיל הגברים שהתקבלו ל'בית-נועם' (מקרא לקיצורים בטבלה מופיע לאחר הצגת נתוני הטבלה)

הערות	מעורבות הקהילה	מעורבות החוק	סוג האלימות	משך האלימות	מספר ילדים	מצב משפחתי	מוצא	דת	השכלה	מקצוע		מקום מגורים		מס' סידורי	
										סדירות	עיסוק	איזור	צורה		
	מוכר וטופל בשירותי הרווחה	צו הרחקה	לאישה פ.מ.	10 חודשים	1	נשוי	אסיה צ.א.	.י.	12 שנה	סדיר	פועל ייצור	מרכז	עיר	39	01
	מוכרים בשירותי הרווחה		לאישה פ.מ.	קרוב לנישואין	2	נשוי	אסיה צ.א.	.י.מ.	12 שנה	סדיר	שוטר	מרכז	עיר	33	02
לא סיים שהות 'ב'בית-נועם'	מוכר וטופל בקהילה	צו הרחקה	לאישה פ.מ.מנ.	10 שנים	2	נשוי		.ח.		סדיר מעסיק שונה	נהג	מרכז	עיר	41	03
	מוכר בשירותי הרווחה	צו הרחקה	לאישה פ.מ.	10 שנים	5	נשוי		.ע.		סדיר	שיפוצ	מרכז	כפר	37	04
	מוכר בשירותי הרווחה		לאישה מ.		3	נשוי	אסיה צ.א.	.י.מ.	ללא	מובטל	טייח	מרכז	עיר	53	05
	מוכר בשירותי הרווחה	מעצר ל- 48 שעות	א.י. פ.מ.		4	נשוי	פרס	.י.מ.	11 שנים	סדיר	מוכר בשוק	מרכז	עיר	46	06
	מוכר בשירותי הרווחה	הליך משפטי	לאישה פ.	שנים	6	נשוי	.יש.	.ע.	12 שנים	(עצמאי)	דייג	מרכז	עיר	52	07
לא סיים שהות 'ב'בית-נועם'	מוכר וטופל בשרותי הרווחה	הליך פלילי (רכוש)	לאישה פ.נ.	שנתיים	2	נשוי	אסיה צ.א.	.י.ד.	10 שנים	שכיר חלקית	מוביל מזון	מרכז	עיר	40	08
	מוכר וטופל בשרותי הרווחה		לאישה פ.מ.		3	נשוי	אסיה צ.א.	.י.		סדיר	חברת החשמל	דרום	עיר	33	09
	מוכר לשירותי הרווחה		לאישה מ.מ.נ.כ.		4	פרוד	סוריה	.י.ח.	12 שנים	סדיר	מורה נהיגה	דרום	קיבוץ	58	10
	מוכר לשירותי הרווחה	הפניה מבימ"ש	א.י. פ.	מספר שנים	2	נשוי	.יש.	.י.מ.	16 שנים	מובטל	מנתח מע' מחשב	מרכז	עיר	32	11
	המשפחה מוכרת ומטופלת ברווחה	הגיע ממעצר	לאישה פ.מ.	שנים	3	נשוי גר לבד	מז.א.	.י.ח.	15 שנים	סדיר	טכנאי	מרכז	עיר	43	12
			לחברה פ.מ.		--	רווק	אסיה צ.א.	.י.מ.	12 שנים		מוכר	דרום	עיר	28	13
	מוכר לשירותי הרווחה	הורחק ע"י המשטרה	לאישה מ.		3	גרוש	אסיה צ.א.	.י.ח.	9 שנים	סדיר	זגג רכב	מרכז	עיר	36	14

15	46	עיר	מרכז	הובלות	לא סדיר					בהליכי גירושין	4	כ- 6 שנים	לאישה פ.מ.	צו הרחקה	לא מוכר בשירותי הרווחה
16	46	עיר	ירושלים	הנדסאי כימי	סדיר	12 שנים	י.ח.	שודי פולין	נשוי	4	כ- 12 שנים	לאישה פ.מ.		המשפחה מוכרת ומטופלת ברווחה	
17	43	עיר	מרכז	חשמלאי	סדיר	15 שנים	י.ח.	פרס	נשוי	4	כ- 10 שנים	לאישה פ.מ.		היה ניסיון של גישור	
18	34	עיר	מרכז	הנדסאי תעונ"ה ¹⁰	סדיר	14 שנים	י.מ.		נשוי	1	כ- 3 שנים	לאישה פ.מ.	צו הרחקה	המשפחה מוכרת ובשירותי הרווחה	
19	38	עיר	מרכז	הובלות	לא סדיר	12 שנים	י.מ.	אסיה צ.א.	נשוי	7	כ- 10 שנים	א.י. פ.מ.	תיק פלילי	לא טופל בשירותי הרווחה	
20	44	עיר	מרכז	בונה תפאורות	סדיר	12 שנים	ח.	אסיה צ.א.	נשוי	3	מספר שנים	א.י. פ.מ.		לא מוכר בשירותי הרווחה	
21	52	עיר	מרכז	מנהל מח' בצע	סדיר	10 שנים		אסיה צ.א.	נשוי	4	29 שנים מהנישואין	א.י. פ.מ.		מוכר ולא טופל בשירותי הרווחה	
22	35	עיר	מרכז	תברואה עירייה	סדיר	9 שנים	ח.	עירק	נשוי	3	4 שנים	לאישה פ.מ.		משפחה מוכרת ברווחה ללא טיפול	
23	28	עיר	מרכז	טבח	מובטל	11 שנים	נ.ח.	מז.א.	נשוי	1	מספר חודשים	לאישה פ.		לא טופל בשירותי הרווחה	
24	25	עיר	מרכז	נהג/טכנאי שיניים ¹¹	סדיר	12 שנים	י.ד.	מז.א.	נשוי	--	5 שנים	לאישה פ.מ.	נעצר ולא נשפט	לא טופל בשירותי הרווחה	
25	27	עיר	מרכז	ליטוש יהלומים		11 שנים		ח.ב.ע.		2	9 שנים מהנישואין		שירות המבחן, על תנאי	לא טופל בשירותי הרווחה	
26	36	עיר	מרכז	מובטל	לא סדיר	11 שנים	ע.		נשוי (פעם שניה)	6	25 שנים ל-2 נשים	לאישה פ.	מעצר בית	מוכר בשירותי הרווחה	
27	43	עיר	מרכז	מכונאי רכב	סדיר	12 שנים	י.ד.	אסיה צ.א.	נשוי	2	12 שנים	א.י. פ.מ.	הורשע על אלימות	המשפחה מוכרת בשירותי הרווחה	
28	34	עיר	מרכז	צבעי עצמאי	סדיר	12 שנים	י.מ.	אסיה צ.א.	נשוי	4	כ- 10 שנים	לאישה פ.מ.		המשפחה מוכרת 6 חודשים ברווחה	
29	36	עיר	צפון	טכנאי קירור	סדיר	12 שנים	י.ח.	יש.	נשוי	--		לאישה פ.מ.	תקיפת ילדים	המשפחה מוכרת בשירותי הרווחה	
30	44	עיר	צפון	חשמלאי	מובטל	11 שנים	י.ד.	סוריה	נשוי	3	כ- 15 שנים	א.י. פ.מ.		מוכר וטופל בשירותי הרווחה	

¹⁰ הנדסאי תעונ"ה = הנדסאי תעשייה וניהול

¹¹ ובנוסף מתקין מזגנים

		בשרות המבחן, לא טופל ברווחה	אלימות וסמים	לאישה .פ.	כ- 6 שנים מהנישואין	5	נשוי	י.ש. י.ד.	11 שנים	מובטל	נהג ¹²	מרכז	עיר	25	31
		לא טופל בשירותי הרווחה	פלילי - הצתה	לאישה .פ.	כ- 7 שנים	3	נשוי	ת.ימן י.ד.	12 שנים	סדיר	חשמלאי מוסמך	מרכז	עיר	35	32
	מוכר במרכז למניעת אלימות וטיפול במשך זמן רב	פלילי לפני 7 ש'	א.י. פ.מ.	שנתיים קשה	2	נשוי	אסיה .צ.א.	י.ח. י.ד.	12 שנים	סדיר	מכונאי רכב	ירושלים	עיר	33	33
		הזוג טופל במרכז למניעת אלימות	סכסוך שכנים	לאישה .פ.מ.ה.	כ- 8 שנים	5	נשוי	מ.ז.א. י.ד.	7 שנים	סדיר	ירקן / מסגר	מרכז	עיר	39	34
		מוכר מזה 5 חודשים ברווחה	שרות המבחן	לאישה .מ.ג.ה.		4	נשוי	פרס י.מ.	10 שנים	סדיר	חשמלאי מוסמך ¹³	מרכז	עיר	50	35
		טיפול זוגי ע"י עו"ס, וטיפול בשלוותא		לאישה .פ.מ.ה.	10 שנים לא רצוף	3	נשוי	עירק י.ח.	16 שנים	סדיר	מורה תעשייתי	מרכז	עיר	44	36
		לפני שנתיים סביב רצון בגירושין	מורחק	לאישה .פ.מ.	בחודשים אחרונים	4	נשוי	אסיה .צ.א.	12 שנים		גימלאי משטרה	דרום	עיר	52	37
		היו בייעוץ נישואין		לאישה .פ.מ.	4 שנים	3	נשוי	בול. י.ח.	10 שנים	עצמאי	מורה נהיגה	מרכז	עיר	50	38
		המשפחה מוכרת ברוחה ולא מטופלת	פלילי אלימות	לאישה .פ.מ.	מהנישואין	2	נשוי	פרס י.ח.	11 שנים	סדיר	נגר ¹⁴	מרכז	עיר	25	39
		מוכר בשרות המבחן	עבר פלילי	לאישה .פ.מ.	שנה	1	נשוי	י.ש. י.מ.	7 שנים	סדיר	שכיר במפעל	דרום	עיר	23	40

¹² ללא מקצוע

¹³ בנוסף, גזרן מוסמך. כיום עובד כמורה תיקים

¹⁴ כיום עושה עבודות שרות

מקרא לטבלה: פרופיל הגברים שהתקבלו ל'בית-נועם'

אזור:

מרכז = מחדרה בצפון ועד אשדוד בדרום, כולל רחובות וסביבותיה

דרום = אשקלון ודרומה

ירושלים = העיר ירושלים וסביבותיה

צפון = צפונית לחדרה

דת:

י. = יהודי

י.ד. = יהודי-דתי

י.מ. = יהודי-מסורתי

י.ח. = יהודי-חילוני

ח. = חילוני

ע. = ערבי

ע.מ. = ערבי-מסורתי

נ.ח. = נוצרי-חילוני

מוצא:

אסיה צ.א. = יוצאי אסיה וצפון אפריקה

י.ש. = ישראל

מ.ז.א. = מזרח אירופה

ח.ב.ע. = חבר העמים

בול. = בולגריה

קורבן האלימות :

לאישה = אלימות כלפי האישה

א.י. = אלימות כלפי האישה והילדים

סוג האלימות :

פ. = פיזית

מ. = מילולית

מ.נ. = מינית

כ. = כלכלית

ה. = הדדית

נ. = נפשית

נספח 4:

גברים שלא סיימו טיפול ב'בית-נועם'

קטגוריה ראשונה: התקבלו ונשרו (תוך פחות משבוע)

גורם מפנה	סיבת הנשירה עפ"י הערכת הצוות המקצועי ב'בית-נועם'
1 שרות המבחן	הוחזר לשרות המבחן מאחר וקיבל התקף פסיכוטי במהלך השהייה ב'בית-נועם'. חזר למעצר בית. לדברי הצוות לא ניתן היה לזהות קושי זה בקליטה
2 פקיד סעד	שהה כשני ערבים בבית, חלה ובעקבות לחץ של אישתו לא חזר. לא ניתן היה למנוע את קבלתו לאור מה שקרה.
3 היחידה לטיפול באלימות	הורחק ע"י המשטרה לכמה ימים, בהם שהה ב'בית-נועם'. בתום צו ההרחקה חזר הביתה. התערבות בשעת חרום.
4 מחש"ח + שיקום האסיר	השתחרר מהכלא, בעית אלכוהול, אי-שיתוף פעולה עם היחידה לטיפול באסיר, קושי בהתמודדות עם המקרה.
5 פניה עצמאית + המחלקה לש"ח	חוזר בתשובה. בחר לעזוב. עשה מניפולציה על 'בית-נועם'.
6 שרות מבחן	אי-עמידה בתנאי הבית
7 מרכז למניעת אלימות	הורחק עקב מצב נפשי, איום בהתאבדות. לא היה ניתן למנוע את קבלתו.

קטגוריה שנייה: שהו תקופה הקצרה מארבעה חודשים

תקופת שהייה	גורם מפנה	סיבת העזיבה עפ"י הערכת הצוות המקצועי ב'בית-נועם'
1 4 שבועות	מנהלת המחלקה לש"ח + פ. סעד	לא הסתגל למסגרת והחליט בעצמו לעזוב צ"ב
2 4 שבועות	מרכז למניעת אלימות	עם חזרת אישתו מהמקלט החליט לחזור הביתה, וכן לא עמד בכללים. חזר אחרי 7 חודשים ולא התקבל. ה/צ"ב
3 3 שבועות	המחלקה לש"ח	חזר הביתה כי האישה יצאה ופיתח חרדות לילדים. אם היה ניתן טיפול לאישה, יתכן וניתן היה למנוע את עזיבתו. צ"ב
4	בימ"ש השלום באמצעות עו"ד	הטיפול הופסק כי הצוות העריך כי הגבר לא התגייס לטיפול. ה/צ"ב
5 כשבועיים	פקיד סעד במחלקה לש"ח	הורחק בגלל אי-עמידה בתנאי הבית, הימורים. אם לא היו חורגים בקבלה מתנאי 'בית-נועם' ניתן היה למנוע זאת. ה/צ"ב
6 כשבועיים	שרות מבחן	הורחק עקב אי-עמידה בתנאי הבית. ניתן היה למנוע אם היתה קבלה לפי כללי 'בית-נועם'. הומלץ בסיום להחזירו לבימ"ש ונשלח לכלא. ה/צ"ב
7	ק. מבחן	הערכה לא נכונה של הצוות. רצו לתת לו צ'אנס למרות שהיה רקע עברייני, סמים ואלכוהול. ה/צ"ב

נספח 5:

הסיבות להגעה ל'בית-נועם' בעיני הגברים

ציר ניתוח 1: ייחוס סיבת ההגעה ל'בית-נועם'

1. גורם אישי שנובע מהגבר: גורמים פנימיים אצל הגבר שהביאו אותו להסכים לקבל טיפול, למשל "הייתי במצוקה", "כדי ללמוד לשלוט בעצמי", "כדי לנסות לטפל בבעיות שיש בי".
2. גורם אישי וחיצוני: התשובה כוללת שילוב של גורמים פנימיים (כמוצג לעיל) וגורם חיצוני (בית-משפט, פקיד/ת סעד וכד').
3. גורם חיצוני: הגבר מקשר את שהותו ב'בית-נועם' לעובדה כי גורם או סיבה חיצוניים הביאו לכך. למשל, "נשלחתי ע"י הרווחה" (ו/או בית-המשפט, פקיד/ת וכד') וכן "בגלל אלימות כלפי אישתי".
4. לא ניתן לקבוע: בתשובות אלו לא ניתן להבין מהתשובה האם הגורם הוא קשור לגבר או לגורם חיצוני.

חלוקת התשובות עפ"י ייחוס סיבת ההגעה ל'בית-נועם' בשאלוני התחלה וסיום

סיום שהות		תחילת שהות		
אחוז	כמות	אחוז	כמות	
42%	13	38%	18	גורם אישי שקשור בגבר
10%	3	15%	7	גורם אישי וחיצוני
19%	6	31%	15	גורם חיצוני
29%	9	16%	8	לא ניתן לקבוע

ציר ניתוח 2: מידת ההתייחסות לאלימות

1. הגבר מתייחס לנושא האלימות ברמה אישית ("בגלל שהייתי אליים")
2. הגבר מתייחס לנושא האלימות ברמה כללית בלבד ("בגלל אלימות במשפחה")
3. הגבר לא מתייחס לנושא האלימות

חלוקת התשובות עפ"י ההתייחסות לנושא האלימות

סיום שהות		תחילת שהות		
אחוז	כמות	אחוז	כמות	
48%	15	29%	14	יחס אישי לאלימות
26%	8	33%	16	יחס כללי לאלימות
26%	8	38%	18	אין התייחסות לאלימות

שאלון לדיירים - תחילת שהות

- שם: _____
- תאריך הגעה ל'בית-נועם': _____
- תאריך מילוי השאלון: _____
1. למה באת ל'בית-נועם': _____
2. מה לדעתך, המטרות של 'בית-נועם'? רשום את 2 המטרות החשובות ביותר:
 א. _____
 ב. _____
3. מה ציפיותיך מ'בית נועם'? א. _____
 ב. _____ ג. _____
4. מהם הדברים הטובים ב'בית-נועם'? א. _____
 ב. _____ ג. _____
5. מהם הדברים הפחות טובים ב'בית-נועם'? א. _____
 ב. _____ ג. _____
6. מהם הדברים שלא ידעת קודם ושאתה לומד אותם עכשיו? _____
7. באיזו מידה צריכים לדעתך לטפל ב'בית-נועם' בכל אחד מהדברים הבאים:

5	4	3	2	1
במידה רבה מאד				בכלל לא לטפל

- א. ללמוד לשלוט באלימות פיזית
- ב. ללמוד לשלוט באלימות מילולית
- ג. להקנות הרגלי עבודה
- ד. ללמוד לבצע עבודות בית (לנקות, לבשל, וכד')
- ה. ללמוד לחיות עם אחרים
- ו. ללמוד לשלוט בהתנהגות
- ז. ללמוד להקשיב לאחרים
- ח. לעזור להשתנות מבפנים

8. דרג מ-1 עד 5 את מידת הסכמתך עם המשפטים הבאים:

5	4	3	2	1
מסכים מאד				בכלל לא מסכים

- א. השהייה ב'בית-נועם' עוזרת לי להתמודד באלימות
- ב. אני מרגיש שהשהייה ב'בית-נועם' עוזרת לי להבין את עצמי
- ג. אני מאמין שאלימות היא טבע, ואי אפשר לתקן אותו
- ד. נהגתי באלימות כי אישתי "הזמינה את זה"

9. דרג מ-1 עד 5 כמה תורמת לך כל אחת מהמסגרות הבאות, בעת שהותך ב'בית נועם':

5	4	3	2	1
תורמת מאד				לא תורמת כלל

- א. שיחות אישיות עם אנשי הצוות .....
- ב. שיחות אישיות עם דיירים אחרים .....
- ג. שיחות אישיות עם גברים מכים לשעבר .....
- ד. שיחות טלפון ו/או מפגשים עם המשפחה .....
- ה. מפגשים במסגרת קבוצה פתוחה .....
- ו. מפגשים בנושאי זוגיות-קנאה-אהבה .....
- ז. מפגשים בנושאי מיניות .....
- ח. מפגשים בנושאי שליטה עצמית .....
- ט. מפגשים בנושא הורות .....
- י. ללכת לעבודה .....

10. אני מרגיש (בחר את העיגול שהכי דומה לתחושה שלך בימים אלה וסמן אותו):

שאלון דיירים - סוף שהות

- שם: _____
- תאריך הגעה ל'בית-נועם': _____
- תאריך מילוי השאלון: _____
1. למה באת ל'בית-נועם':
_____
2. מה לדעתך, המטרות של 'בית-נועם'? רשום את 2 המטרות החשובות ביותר:
א. _____
ב. _____
3. מה ציפיותיך מ'בית נועם'? א. _____
ב. _____
ג. _____
4. מהם הדברים הטובים ב'בית-נועם'? א. _____
ב. _____
ג. _____
5. מהם הדברים הפחות טובים ב'בית-נועם'? א. _____
ב. _____
ג. _____

6. באיזו מידה צריכים לדעתך לטפל ב'בית-נועם' בכל אחד מהדברים הבאים:

5	4	3	2	1
במידה רבה מאד				בכלל לא לטפל

- א. ללמוד לשלוט באלימות פיזית
- ב. ללמוד לשלוט באלימות מילולית
- ג. להקנות הרגלי עבודה
- ד. ללמוד לבצע עבודות בית (לנקות, לבשל, וכד')
- ה. ללמוד לחיות עם אחרים
- ו. ללמוד לשלוט בהתנהגות
- ז. ללמוד להקשיב לאחרים
- ח. לעזור להשתנות מבפנים

7. דרג מ- 1 עד 5 את מידת הסכמתך עם המשפטים הבאים:

5	4	3	2	1
מסכים מאד				בכלל לא מסכים

- א. השהייה ב'בית-נועם' עוזרת לי להתמודד באלימות
ב. אני מרגיש שהשהייה ב'בית-נועם' עוזרת לי להבין את עצמי
ג. אני מאמין שאלימות היא טבע, ואי אפשר לתקן אותו
ד. נהגתי באלימות כי אישתי "הזמינה את זה"

8. דרג מ- 1 עד 5 כמה תורמת לך כל אחת מהמסגרות הבאות, בעת שהותך ב'בית נועם':

5	4	3	2	1
תורמת מאד				לא תורמת כלל

- א. שיחות אישיות עם אנשי הצוות .....
ב. שיחות אישיות עם דיירים אחרים .....
ג. שיחות אישיות עם גברים מכים לשעבר .....
ד. שיחות טלפון ו/או מפגשים עם המשפחה .....
ה. מפגשים במסגרת קבוצה פתוחה .....
ו. מפגשים בנושאי זוגיות-קנאה-אהבה .....
ז. מפגשים בנושאי מיניות .....
ח. מפגשים בנושאי שליטה עצמית .....
ט. מפגשים בנושא הורות .....
י. ללכת לעבודה .....

9. איזה דברים אתה מרגיש שהצלחת לשנות בעצמך בעקבות המגורים ב'בית-נועם'?

---

10. איזה דברים עוד לא הצלחת לשנות בעצמך בעקבות המגורים ב'בית-נועם'?

---

11. לפניך רשימת אפשרויות להמשך, באיזה מהן אתה חושב שתשתמש אחרי שתעזוב את 'בית-נועם'?

(סמן ✓ ליד כל אפשרות שתשתמש בה)

- אמשיך לבוא לשיחות קבוצתיות ב'בית-נועם'
- אהיה בקשר עם עובד/ת סוצילי/ת בקהילה
- אהיה בקשר עם המרכז לאלימות
- אהיה אח-בוגר לגברים אלימים אחרים
- אהיה בטיפול זוגי או משפחתי
- אפשרות אחרת: _____

12. דרג מ-1 עד 5 כמה אתה חושב שכשתחזור הביתה יקרה כל אחד מהדברים ברשימה:

5	4	3	2	1
יקרה תמיד				בכלל לא יקרה

- א. אהיה שותף בגידול הילדים
- ב. אהיה אלים כלפי אישתי
- ג. אעזור בעבודות הבית
- ד. אוכל לפתור ויכוחים בשיחה
- ה. אהיה אלים כלפי הילדים שלי

13. מהם הדברים שלא ידעת קודם ולמדת אותם עכשיו? _____

14. אני מרגיש (בחר את העיגול שהכי דומה לתחושה שלך בימים אלה וסמן אותו):

